

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
 Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
 Кафедра екології

Система менеджменту якості

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
навчальної дисципліни
«ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО»

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Спеціальність: 101 «Екологія»

Форма навчання	Сем.	Усього (год./кредитів ECTS)	ЛКЦ	ПР.З	Л.З	СРС	ДЗ/РГР/К.р.	КР/КП	Форма сем. контролю
Денна	6	120 / 4,0	32	16	-	72	(1)ДЗ - 6с.	-	Диф. залік – 6 с
Заочна	6,7	120 / 4,0	8	4	-	108	К.р. - 7с.	-	Диф. залік – 7 с

Індекс: НБ-3-101/21 - 2.1.24

Індекс: НБ-3-101з/21 - 2.1.24

СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 2 з 86	

Навчально-методичний комплекс розробили:

Доцент кафедри екології, к.б.н.

Якименко Г.М.

Професор кафедри екології, д.п.н.,
професор

Сашко Т.В.

Навчально-методичний комплекс обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри освітньо-професійної програми «Екологія та охорона навколишнього середовища» спеціальності 101 «Екологія» – кафедри екології, протокол № 16 від «20» 12 2023р.

Гарант освітньо-професійної програми

Радомська М.М.

Завідувач кафедри екології

Дудар Т.В.

Навчально-методичний комплекс обговорено та схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради факультету екологічної безпеки, інженерії та технологій, протокол № 5 від «2» 12 2023р.

Голова НМРР

Гроза В.А.

Рівень документа – 36
Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 3 з 86	

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Дисципліна: «Природоохоронне законодавство»
Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Галузь знань: 10 «Природничі науки»
Спеціальність: 101 «Екологія»

№ пор.	Складова комплексу*	Позначення електронного файлу ¹⁾	Наявність	
			друкован ий вигляд	електро ний вигляд
1	Робоча програма навчальної дисципліни	Law_Program	-	+
2	Конспект лекцій	Law_Lectures	-	+
3	Перелік тем практичних занять	Law_Practice_List	-	+
4	Вказівки до виконання домашнього завдання	Law_Home	-	+
5	Перелік тем для виконання контрольних робіт (ЗФН)	Law_D	-	+
6	Перелік питань до модульних контрольних робіт	Law_Module	-	+
7	Перелік питань для підготовки до заліку	Law_Test	-	+

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 4 з 86	

(Ф 03.02 – 110)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
Кафедра екології

УЗГОДЖЕНО
 Декан ФЕБІТ

 Ірина МАТВЄЄВА
 «20» 01 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Проректор з навчальної роботи

 Анатолій ПОДУХІН
 «26» 04 2023 р.

Система менеджменту якості

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Природоохоронне законодавство»

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
 Галузь знань: 10 «Природничі науки»
 Спеціальність: 101 «Екологія»

Форма навчання	Сем.	Усього (год. / кредитів ECTS)	ЛКЦ	ПРЗ	ЛЗ	СРС	ДЗ / РГР / Кр	КР / КП	Форма сем. контролю
Денна	6	120 / 4,0	32	16	-	72	(1)ДЗ - 6с.	-	Диф.залік – 6 с
Заочна	6,7	120 / 4,0	8	4	-	108	К.р.- 7с.	-	Диф.залік – 7 с

Індекс: НБ-3-101/21 - 2.1.24
 Індекс: НБ-3-101з/21 - 2.1.24

СМЯ НАУ РП 10.02.03–01–2023

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 5 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 2 з 16	

Робочу програму навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство» розроблено на основі освітньо-професійної програми «Екологія та охорона навколишнього середовища», навчальних та робочих навчальних планів №НБ-3-101/21, №РБ-3-101/22 та №НБ-3-101з/21, №РБ-3-101з/22 підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія» та відповідних нормативних документів.

Робочу програму розробили:

доцент кафедри екології, к.б.н. Якименко Г.М.

професор кафедри екології, д.п.н.,
професор Саєнко Т.В.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри освітньо-професійної програми «Екологія та охорона навколишнього середовища», спеціальності 101 «Екологія» - кафедри екології, № 1 від «06» листопада 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми Радомська М.М.

Завідувач кафедри Дудар Т.В.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради факультету екологічної безпеки, інженерії та технологій, протокол № 6 від «10» листопада 2023 р.

Голова НМРР Гроза В.А.

Рівень документа – 3б
Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 6 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 3 з 16	

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Пояснювальна записка	4
1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни	4
1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна	4
1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна	4
1.4. Міждисциплінарні зв'язки	5
2. Програма навчальної дисципліни	5
2.1. Зміст навчальної дисципліни	5
2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до кожного модуля	5
2.3. Тематичний план	9
2.4. Домашнє завдання.....	10
2.5. Контрольна (домашня) робота (ЗФН).....	10
2.6. Перелік питань для підготовки до підсумкової контрольної роботи	10
3. Навчально-методичні матеріали з дисципліни	10
3.1. Методи навчання	11
3.2. Рекомендована література (базова і допоміжна)	
3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті.....	11
4. Рейтингова система оцінювання набутих студентом знань та вмінь	

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 7 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		стор. 4 з 16	

ВСТУП

Робоча програма (РП) навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство» розроблена на основі «Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми навчальної дисципліни денної та заочної форм навчання», затверджених наказом ректора від 29.04.2021 № 249/од, та відповідних нормативних документів.

1. ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни.

Місце дисципліни в системі професійної підготовки фахівця. Дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основами сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі природничих наук.

Метою навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство» формування у студентів бази теоретичних знань з природоохоронного законодавства та навичок практичного застосування в природоохоронній діяльності отриманих знань з екологічного права.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- формування цілісного уявлення про природоохоронне законодавство;
- опанування еколого-правової термінології;
- вивчення структури природоохоронного законодавства;
- визначення відносин, які виникають між суб'єктами екологічного права;
- оволодіння положеннями міжнародних стандартів і регламентів з екологічного права;
- формування навичок тлумачення та застосування норм екологічного права;
- засвоєння прикладів виступу позивачем і відповідачем в судах за екологічними справами;
- опанування кейсів досудового врегулювання екологічних спорів;
- вміння визначати дії, що суперечать вимогам екологічного законодавства України, та коригувати систему екологічного управління організації для приведення її діяльності у відповідність нормам природоохоронного права.

1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна:

- ПРН 2. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування;
- ПРН 8. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень;
- ПРН 15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів;
- ПРН 16. Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі;
- ПРН 17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів;
- ПРН 19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти;
- ПРН 20. Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства;
- ПРН 22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля;
- ПРН 24. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 8 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 5 з 16	

1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна.

– ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов;

–ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності;

–ЗК 6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

–ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;

–ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

–ФК 16. Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук;

–ФК 17. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства;

–ФК 19. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління;

–ФК 21. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі;

–ФК 25. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

1.4. Міждисциплінарні зв'язки дисципліни. Дана дисципліна базується на знаннях таких дисциплін як, «Заповідна справа», «Екологічна безпека» та є базою для вивчення подальших дисциплін, а саме: «Урбоекологія», «Екологічна стандартизація та сертифікація», «Організація та управління в природоохоронній діяльності», «Нормування антропогенного навантаження на довкілля» та Технологічна практика.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Зміст навчальної дисципліни

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з двох навчальних модулів, а саме:

- навчального модуля №1 «Загальні положення екологічного права»

- навчального модуля № 2 «Правове регулювання використання, відтворення та охорони природних ресурсів», кожен з яких є логічною завершеною, відносно самостійною, цілісною частиною навчальної дисципліни, засвоєння якої передбачає проведення модульної контрольної роботи та аналіз результатів її виконання.

2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до кожного модуля

Модуль № 1 «Загальні положення екологічного права»

Інтегровані вимоги модуля №1:

знати:

- структуру природоохоронного законодавства;
- механізми еколого-правового регулювання;
- положення національних та міжнародних актів з екологічного права;
- принципи та методи державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища;
- загальну характеристику права природокористування;
- засади правового забезпечення екологічної безпеки.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 9 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 6 з 16	

вміст:

- визначати головні екологічні аспекти юридичного еколого-правового регулювання;
- проводити аналіз структурних елементів сучасної системи екологічних нормативів і стандартів;
- застосовувати механізми екологічного права у відносинах, що виникають між суб'єктами екологічного права, в т.ч. в судах та при досудовому врегулюванні екологічних спорів;
- застосовувати кейси судових справ при вирішенні екологічних спорів.

Тема 1. Вступ до курсу. Характеристика сучасної системи екологічного права України. Предмет, принципи та джерела українського, європейського та світового екологічного права. Участь України в системі міжнародної природоохоронної співпраці. Глобалізація екологічних процесів та їх організаційно-правове забезпечення в Україні.

Тема 2. Екологічні права та обов'язки громадян

Види та методи регулювання екологічних правовідносин. Поняття екологічних прав суб'єктів екологічного права й екологічних правовідносин. Загальна характеристика системи екологічних прав громадян. Поняття та елементи еколого-правового статусу людини і громадянина. Поняття та види екологічних обов'язків громадян.

Тема 3. Основні положення природоохоронного законодавства України.

Законодавче та нормативно-правове регулювання у сфері охорони природи, природокористування та екологічної безпеки. Реформування природоохоронного законодавства України. Основні законодавчі акти у галузі охорони довкілля: Конституція України, постанови Верховної Ради України, кодекси та закони. Укази президента України. Підзаконні нормативно-правові акти у галузі охорони довкілля: постанови Кабінету Міністрів України, накази та розпорядження міністерств та центральних органів виконавчої влади. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». поресурсове законодавство. Закони «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Про оцінку впливу на довкілля» як адаптація до європейського екологічного законодавства. Чинність міжнародно-правових норм у системі екологічного права. Зміни в природоохоронному законодавстві за час воєнного стану: Закони України «Про управління відходами», «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів» та адаптивні постанови Кабінету Міністрів України.

Тема 4. Екологічні нормативи та стандарти. Державний екологічний контроль.

Дія системи екологічних стандартів, нормативів та лімітів. Екологічний моніторинг, екологічний аудит, екологічна сертифікація. Органи державного екологічного контролю. Функції державної екологічної інспекції. Спеціалізована екологічна прокуратура. Інтегрована автоматизована система «Екологічний контроль». Єдина екологічна платформа «Екосистема». Вебресурс «Екозагроза».

Тема 5. Право природокористування.

Зміст права природокористування. Характеристика основних принципів права природокористування. Суб'єкти та об'єкти права природокористування, їх класифікація. Умови та порядок виникнення права користування природними ресурсами. Права і обов'язки природокористувачів: загальні та спеціальні. Класифікація видів природокористування, їх характеристика. Права й обов'язки суб'єктів орендних правовідносин природокористування. Правове регулювання природокористування в Україні.

Тема 6. Поняття, ознаки та правове забезпечення екологічної безпеки.

Поняття та система права екологічної безпеки. Суб'єкти та об'єкти екологічної безпеки. Види екологічної безпеки, їх характеристика. Класифікація екологічної безпеки за територіальним принципом та за способами забезпечення. Організаційно-правові форми забезпечення екологічної безпеки. Правова організація єдиної системи запобігання і

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 10 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 7 з 16	

реагування на надзвичайні екологічні ситуації. Правові засади національної екологічної безпеки.

Тема 7. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Поняття та функції юридичної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства. Підстави для застосування юридичної відповідальності в екологічній сфері. Поняття, ознаки, склад екологічного правопорушення. Об'єкти та види екологічних правопорушень. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Поняття злочину в екологічній сфері. Види злочинних діянь в екологічній сфері. Способи (методи) обчислення шкоди, заподіяної екологічними правопорушеннями. Заходи реагування на екологічні правопорушення. Застосування судової практики при розгляді справ про екологічні правопорушення. Досудове врегулювання екологічних спорів.

Модуль № 2 «Правове регулювання використання, відтворення та охорони природних ресурсів»

Інтегровані вимоги модуля №2:

знати:

- механізми та правовий режим використання, охорони та відтворення атмосферного повітря;
- механізми та правовий режим використання, охорони та відтворення земель;
- механізми та правовий режим використання, охорони та відтворення надр;
- механізми та правовий режим використання, охорони та відтворення вод;
- механізми та правовий режим використання, охорони та відтворення лісів та рослинного світу;
- механізми та правовий режим використання, охорони та відтворення тваринного світу;
- механізми та правовий режим використання та охорони об'єктів природно-заповідного фонду та Смарагдової мережі.

- вміти:

- застосовувати механізми використання, охорони та відтворення атмосферного повітря, підземних та поверхневих вод, земель, надр, рослинного та тваринного світу;
- розрізняти відмінності правового управління об'єктами ПЗФ та Смарагдової мережі в контексті міжнародного та національного природоохоронного законодавства;
- застосовувати кейси судових справ при вирішенні екологічних спорів з питань порушення умов ліцензій, дозволів на користування природними ресурсами або територіями.

Тема 1. Правовий режим використання, охорони та відтворення атмосферного повітря. Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання, охорони та використання. Правове регулювання використання атмосферного повітря. Законодавство України про охорону атмосферного повітря. Економічний механізм забезпечення охорони атмосферного повітря, контроль і державний облік в галузі охорони атмосферного повітря. Захист прав користувачів атмосферного повітря. Контроль за охороною атмосферного повітря. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря.

Тема 2. Правовий режим використання, охорони та відтворення вод. Води як об'єкт правового регулювання, використання, відтворення та охорони. Склад водного фонду України. Право власності на води. Водне законодавство України. Види і права водокористування, охорона вод. Права і обов'язки водокористувачів, відповідальність за порушення водного законодавства. Підстави припинення права спеціального водокористування. Правова охорона вод, її форми. Відшкодування збитків, заподіяних порушенням водного законодавства.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 11 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 8 з 16	

Тема 3. Правовий режим використання, охорони та відтворення земель. Земля як об'єкт правового регулювання, використання, відновлення та охорони. Поняття та склад земельного фонду України, поділ земель на категорії, правовий режим використання, відтворення та охорони земель. Охоронні та санітарно-захисні зони. Правове регулювання здійснення земельної реформи в Україні. Структура земельних правовідносин. Правові форми власності на землю. Підстави виникнення, зміни та припинення права власності на землю. Поняття та види права землекористування, набуття і припинення права землекористування. Державний земельний кадастр та Публічна кадастрова карта України. Правове регулювання відтворення земель (відновлення їх родючості). Форми та методи охорони земель. Зміст правової охорони земель. Відповідальність за порушення законодавства щодо використання, відтворення й охорони земель. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням земельного законодавства.

Тема 4. Правовий режим використання, охорони та відтворення надр. Надра як об'єкт правового регулювання, використання та охорони. Призначення Фонду надр України. Правові форми і методи захисту права власності на надра. Надання надр у користування, права та обов'язки надрокористувачів. Плата за користування та охорона надр. Правові засади видобування корисних копалин. Державний контроль за веденням робіт, вивчення і охорони надр. Правові засади ведення Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин України. Відповідальність за порушення законодавства про надра. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про надра. Особливості розгляду спорів у галузі використання та охорони надр.

Тема 5. Правовий режим використання, охорони та відтворення лісів та рослинного світу. Ліс та рослинний світ як об'єкти правового регулювання, використання, відновлення та охорони. Законодавство України про використання, відтворення і охорону рослинного світу. Зелена книга України. Лісовий фонд України. Лісові ресурси. Право власності на ліс та лісокористування. Контроль за охороною, захистом, відтворенням лісів, використанням лісових ресурсів. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці та інших другорядних лісових матеріалів. Правові засади державного обліку лісового фонду і ведення лісового кадастру. Плата за використання лісових ресурсів. Відповідальність за порушення лісового законодавства. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну рослинному світу та лісу.

Тема 6. Правовий режим використання, охорони та відтворення тваринного світу. Тваринний світ як об'єкт використання, відтворення та правової охорони. Право власності на об'єкти тваринного світу. Право користування об'єктами тваринного світу, його види. Правове регулювання мисливства, полювання та рибальства. Добування диких тварин з метою утримання і розведення у неволі чи напіввільних умовах. Законодавство України про використання, відтворення і охорону тваринного світу. Державний облік ведення кадастру тваринного світу, Червоної книги України. Основні вимоги та принципи права, обов'язки громадян при використанні об'єктів тваринного світу. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну знищенням і незаконним добуванням об'єктів тваринного світу.

Тема 7. Правовий режим використання та охорони об'єктів природно-заповідного фонду та Смарагдової мережі. Природно-заповідний фонд України як об'єкт правової охорони. Поняття та види територій і об'єктів природно-заповідного фонду. Форми права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Правовий режим природного заповідника, національного природного парку, національного ландшафтного парку, заказника, пам'ятки природи та заповідного урочища. Особливості правового режиму ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків і парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Правовий режим охоронних зон природно-заповідного фонду. Функції управління в галузі охорони і використання природно-заповідного фонду. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 12 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 9 з 16	

Законодавство України про природно-заповідний фонд. Особливості застосування положень міжнародних природоохоронних конвенцій. Правова невизначеність Смарагдової мережі. Майнова (таксова) відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

2.3. Тематичний план.

№ пор.	Назва теми	Обсяг навчальних занять (год.)							
		Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
		Усього	Лекції	Практ. заняття	СРС	Усього	Лекції	Практ. заняття	СРС
Модуль №1 «Загальні положення екологічного права»									
1.1	Вступ до курсу.	6 семестр				6 семестр			
		6	2	–	4	4	2	–	2
1.2	Екологічні права та обов'язки громадян.	4	2	–	2	2	–	–	2
1.3	Основні положення природоохоронного законодавства України.	12	2	2	8	8	2	–	6
1.4	Екологічні нормативи та стандарти. Державний екологічний контроль.	9	2	2	5	4	–	–	4
1.5	Право природокористування.	4	2	–	2	4	–	–	4
1.6	Поняття, ознаки та правове забезпечення екологічної безпеки.	5	2	–	3	4	–	–	4
1.7	Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.	10	2	2	4	4	–	–	4
1.8	Модульна контрольна робота №1	4	2	–	2	–	–	–	–
Усього за модулем №1		54	16	8	30	30	4	–	26
Модуль №2 «Правове регулювання використання, відтворення та охорони природних ресурсів»									
2.1	Правовий режим використання, охорони та відтворення атмосферного повітря.	6 семестр				7 семестр			
		8	2	2	4	16	2	2	12
2.2	Правовий режим використання, охорони та відтворення вод.	8	2	2	4	10	–	–	10
2.3	Правовий режим використання, охорони та відтворення земель.	8	2	–	6	10	–	–	10
2.4	Правовий режим використання, охорони та відтворення надр.	7	2	–	5	10	–	–	10
2.5	Правовий режим використання, охорони та відтворення лісів та рослинного світу.	8	2	2	4	12	2	–	10
2.6	Правовий режим використання, охорони та відтворення тваринного світу.	7	2	–	5	10	–	–	10
2.7	Правовий режим використання та охорони об'єктів природно-заповідного фонду та Смарагдової мережі.	8	2	2	4	10	–	–	10
2.8	Модульна контрольна робота №2	4	2	–	2	–	–	–	–
2.9	Домашнє завдання	8	–	–	8	–	–	–	–
2.10	Контрольна (домашня) робота (ЗФН)	–	–	–	–	8	–	–	8

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 13 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 10 з 16	

2.11	Підсумкова семестрова контрольна робота (ЗФН)	–	–	–	–	4	–	2	2
Усього за модулем №2		66	16	8	42	90	4	4	82
Усього за навчальною дисципліною		120	32	16	72	120	8	4	108

2.4. Домашнє завдання

Домашнє завдання з дисципліни виконується у шостому семестрі з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та практичних вмінь, набутих здобувачем у процесі засвоєння навчального матеріалу дисципліни.

Метою домашнього завдання є оволодіння здобувачами вищої освіти практичних навичок щодо застосування механізмів екологічного права у відносинах, які виникають між суб'єктами екологічного права. Здобувачі мають розробити сценарій вирішення екологічного спору, який виник внаслідок фіксації порушень природоохоронного законодавства суб'єктом господарювання за результатами перевірки Держекоінспекції.

Тема досліджень, змістовна частина в межах певного екологічного спору вибирається здобувачем вищої освіти, обговорюється з керівником та затверджується.

Виконання, оформлення та захист домашнього завдання здійснюється здобувачем в індивідуальному порядку відповідно до методичних рекомендацій. Час, потрібний для виконання домашнього завдання – 8 годин самостійної роботи.

2.5. Контрольна (домашня) робота (ЗФН).

Контрольна (домашня) робота з дисципліни «Природоохоронне законодавство» виконується у сьомому семестрі для студентів заочної форми навчання, з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та практичних вмінь, набутих студентом у процесі засвоєння навчального матеріалу дисципліни.

Конкретною метою виконання контрольної (домашньої) роботи є формування у студентів сталої системи еколого-правових поглядів і знань, підвищення рівня екологічної свідомості та еколого-правової культури.

Завдання для виконання розробляються автором робочої програми. Навчальні матеріали затверджуються протоколом засідання випускової кафедри, доводяться до відома здобувачів вищої освіти індивідуально і виконуються відповідно до методичних рекомендацій.

2.6. Перелік питань для підготовки до підсумкової контрольної роботи.

Перелік питань та зміст завдань для підготовки до підсумкової контрольної роботи з дисципліни «Природоохоронне законодавство» розробляються провідними викладачами та затверджуються протоколом засідання кафедри та доводяться до відома здобувачів вищої освіти.

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання: робота в малих групах, семінар-дискусія, мозкова атака, кейс, презентація.

3.2. Рекомендована література (базова і допоміжна)

Базова література

3.2.1. Дмитренко І.А. Екологічне право України: Підручник / І.А. Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2020. – 352с.

3.2.2. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За ред. Ю.С. Шемшученка. - К.: Юридична думка, 2015. – 848 с.

3.2.3. Екологічне право : підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2019. – 552с.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 14 з 86	

	Система менеджменту якості, Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 11 з 16	

3.2.4. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. д-ра юрид. наук, проф. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ«ОЮА» Каракаша І. І. – Одеса : 2020. – 321с.

3.2.5. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навчальний посібник / Н. Р. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2018. – 352с.

3.2.6. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки: Навчальний посібник / Ю.А. Краснова – К.: ЦП «Компринт», 2019. – 238с.

3.2.7. Хоміч Л., Тимошенко М. Судова практика в екологічних спорах: ваше джерело права. Посібник з природоохоронного законодавства / Л. Хоміч, М.Тимошенко – К.: ТОВ «Екобізнес груп», 2020. – 130 с.

Допоміжна література

3.2.8. Забезпечення екологічної безпеки: підручник / М.В. Сарапіна, В.А. Андронов, С.Р. Артем'єв, О.В. Бригада, О.В. Рибалова. – Х.: НУЦЗУ, 2019. – 246с.

3.2.9. Іванюшенко В.В. Законодавство України про право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля: проблемні питання / В.В. Іванюшенко // Правничий вісник /Ун-т економіки та права “КРОК”. – К., 2017. –Вип. 2. – С. 270 – 279.

3.2.10. Кібіч І.В. Менеджмент організації природоохоронної діяльності: навч. посіб. – Чернівці: Рута, 2019. – 104с.

3.3. Інформаційні ресурси в Інтернет

3.3.1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

3.3.2. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/ead800f4-e35a-445d-bb1b-efe23439b54c/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

3.3.3. http://epl.org.ua/images/pdf/people/EUROPEAN_UNION_ENVIRONMENTAL_LAW.pdf

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 15 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 12 з 16	

4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ СТУДЕНТОМ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ

4.1. Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи здійснюється в балах відповідно до табл.4.1.

Таблиця 4.1

Вид навчальної роботи	Мак кількість балів		Вид навчальної роботи	Мак кількість балів	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	6 семестр	6 семестр		6 семестр	7 семестр
Модуль №1 «Загальні положення екологічного права»			Модуль №2 «Правове регулювання використання, відтворення та охорони природних ресурсів»		
Вид навчальної роботи	бали	бали	Вид навчальної роботи	бали	бали
Виконання та захист практичних робіт, розв'язання задач, відповіді на теоретичні питання (1.3-1,4)х9 б. ; 1.7х8б, 1,7х9б.	35 (сумарно)	-	Виконання та захист практичних робіт, розв'язання задач, відповіді на теоретичні питання (2.1,2.2,2,5) х6б.; 2.7.х7б.	25 (сумарно)	-
			Виконання домашнього завдання	10	-
Відповіді на практичних заняттях (з урахуванням завдань, отриманих під час настановної сесії)	-	-		-	50
			Виконання контрольної (домашньої) роботи		20
Для допуску до виконання модульної контрольної роботи №1 студент має набрати не менше	21	-	Для допуску до виконання модульної контрольної роботи №2 студент має набрати не менше	15	-
			Підсумкова семестрова контрольна робота	-	30
Виконання модульної контрольної роботи №1	15	-	Виконання модульної контрольної роботи №2	15	-
Усього за модулем №1	50	-	Усього за модулем №2	50	-
Усього за модулями №1, №2				100	100
Усього за дисципліною				100	

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 16 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 13 з 16	

Залікова рейтингова оцінка визначається (в балах та за національною шкалою) за результатами виконання всіх видів навчальної роботи протягом семестру

4.2. Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку (Додаток 3).

4.3. Сума рейтингових оцінок, отриманих студентом за окремі види виконаної навчальної роботи, становить поточну модульну рейтингову оцінку, яка заноситься до відомості модульного контролю.

4.4. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка, перераховується в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS (Додаток 4).

4.5. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка в балах, за національною шкалою та шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента, наприклад, так: **92/Відм./А, 87/Добре/В, 79/Добре/С, 68/Задов./D, 65/Задов./Е** тощо.

4.6. Підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни дорівнює підсумковій семестровій рейтинговій оцінці. Зазначена підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни заноситься до Додатку до диплома.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 17 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 14 з 16	

(Ф 03.02 – 01)

АРКУШ ПОШИРЕННЯ ДОКУМЕНТА

№ прим.	Куди передано (підрозділ)	Дата видачі	П.І.Б. отримувача	Підпис отримувача	Примітки
1	0302	26.04.23	Фігерідо Маріуче		

(Ф 03.02 – 02)

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКУМЕНТОМ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Підпис ознайомленої особи	Дата ознайомлення	Примітки

(Ф 03.02 – 04)

АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЇ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Дата ревізії	Підпис	Висновок щодо адекватності

(Ф 03.02 – 03)

АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН

№ зміни	№ листа (сторінки)				Підпис особи, яка внесла зміну	Дата внесення зміни	Дата введення зміни
	Зміненого	Заміненого	Нового	Анульованого			

(Ф 03.02 – 32)

УЗГОДЖЕННЯ ЗМІН

	Підпис	Ініціали, прізвище	Посада	Дата
Розробник				
Узгоджено				
Узгоджен				

Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
	Стор. 18 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
	стор. 15 з 16		

Додаток 3

**Відповідність оцінок у балах оцінкам за національною шкалою
(рекомендовані значення)**

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
3	4	5	6	7	8	9	10	11	13	14	15	
3	4	5	6	7	8	9	9-10	10-11	12-13	13-14	14-15	Відмінно
2,5	3	4	5	6	6-7	7-8	8	9	10-11	11-12	12-13	Добре
2	2,5	3	4	4-5	5	6	6-7	7-8	8-9	9-10	9-11	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
15-16	16-17	17-18	17-19	18-20	19-21	20-22	21-23	22-24	23-25	24-26	25-27	Відмінно
12-14	13-15	14-16	15-16	15-17	16-18	17-19	18-20	18-21	19-22	20-23	20-24	Добре
10-11	10-12	11-13	12-14	12-14	13-15	13-16	14-17	15-17	15-18	16-19	16-19	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
26-28	26-29	27-30	28-31	29-32	30-33	31-34	32-35	33-36	34-37	34-38	35-39	Відмінно
21-25	22-25	23-26	23-27	24-28	25-29	26-30	27-31	27-32	28-33	29-33	29-34	Добре
17-20	18-21	18-22	19-22	19-23	20-24	20-25	21-26	22-26	22-27	23-28	24-28	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	
36-40	37-41	38-42	39-43	40-44	41-45	42-46	43-47	43-48	44-49	45-50	46-51	Відмінно
30-35	31-36	32-37	32-38	33-39	34-40	35-41	35-42	36-42	37-43	38-44	38-45	Добре
24-29	25-30	25-31	26-31	27-32	27-33	28-34	28-34	29-35	30-36	30-37	31-37	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	
47-52	48-53	49-54	50-55	51-56	51-57	52-58	53-59	54-60	55-61	56-62	57-63	Відмінно
39-46	40-47	41-48	41-49	42-50	43-50	44-51	44-52	45-53	46-54	47-55	47-56	Добре
31-38	32-39	32-40	33-40	34-41	34-42	35-43	36-43	36-44	37-45	37-46	38-46	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	
58-64	59-65	60-66	60-67	61-68	62-69	63-70	64-71	65-72	66-73	67-74	68-75	Відмінно
48-57	49-58	50-59	50-59	51-60	52-61	53-62	53-63	54-64	55-65	56-66	56-67	Добре
38-47	39-48	40-49	40-49	41-50	41-51	42-52	43-52	43-53	44-54	44-55	45-55	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	
68-76	69-77	70-78	71-79	72-80	73-81	74-82	75-83	76-84	77-85	77-86	78-87	Відмінно
57-67	58-68	59-69	59-70	60-71	61-72	62-73	62-74	63-75	64-76	65-76	65-77	Добре
46-56	46-57	47-58	47-58	48-59	49-60	49-61	50-61	50-62	51-63	52-64	52-64	Задовільно

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 19 з 86	

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2022
		стор. 16 з 16	

Додаток 4

Відповідність підсумкової семестрової рейтингової оцінки в балах
оцінці за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Природоохоронне законодавство»

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Галузь знань: 10 «Природничі науки»
Спеціальність: 101 «Екологія»

Укладачі: Якименко Г.М., к.б.н.,
доцент кафедри екології
Сасенко Т.В., д.п.н., проф.,
професор кафедри екології

Конспект лекцій розглянутий та схвалений на засіданні кафедри екології

Протокол № ___ від «10» 12 2023 р.

Завідувач кафедри [підпис] Дудар Т.В.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 21 з 86	

Лекція № 1

Назва: Вступ до курсу

План лекції:

1. Характеристика сучасної системи екологічного права України.
2. Предмет, принципи та джерела українського, європейського та світового екологічного права.
3. Участь України в системі міжнародної природоохоронної співпраці.
4. Глобалізація екологічних процесів та їх організаційно-правове забезпечення в Україні.

Література:

1. Бойчук Ю.Д. Екологія і охорона навколишнього середовища: Навч. посіб. / О.Д. Бойчук, Е.М. Солошенко, О.В. Бугай. – Суми-Київ, 2005. – 302 с.
2. Екологічне право : підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2019. – 552 с.
3. Екологія. Підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.
4. Правознавство: Підручник / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.; За заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. – К.: КНЕУ, 2003. – 767 с.

Зміст лекції

Екологічне право України – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що складаються з приводу використання, відтворення природних ресурсів у їхньому неподільному з природним середовищем стані, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки, метою яких є досягнення гармонійного співвідношення між природою і суспільством.

Предметом екологічного права є суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з приводу забезпечення екологічної безпеки, приналежності, використання, відтворення (відновлення) природних об'єктів та комплексів, охорони, а в певних випадках – захисту людини, навколишнього природного середовища від шкідливого впливу з метою попередження, запобігання, усунення його негативних наслідків і задоволення екологічних та інших інтересів.

Екологічні правовідносини – це суспільні відносини, що врегульовані нормами екологічного права та які виникають, існують і припиняються відповідно до вимог і на підставах, передбачених законодавством.

Суб'єктами екологічного права є народ України, держава (яка реалізує свої правомочності через відповідні органи державної влади, наділені компетенцією щодо регулювання екологічних відносин), територіальні громади (реалізують свої правомочності безпосередньо або через органи місцевого самоврядування), фізичні й юридичні особи, громадські, міжнародні і релігійні об'єднання, іноземні держави тощо.

Об'єкти екологічного права – сукупність природних, природно-соціальних умов і процесів, природних ресурсів, ландшафтів, природних і природно-антропогенних комплексів, екосистем та життя і здоров'я громадян, що підлягають охороні за допомогою норм екологічного законодавства.

Під **системою екологічного права** розуміють розміщення у певній логічній послідовності його структурних підрозділів, що обумовлено змістом екологічних відносин, які є предметом екологічного права. Система екологічного права може розглядатися в трьох **аспектах**: як галузь права, навчальна дисципліна, наука.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 22 з 86	

Екологічне право як **галузь права** поділяється на Загальну й Особливу частини та складається з підгалузей права, субінститутів, складних та простих інститутів та норм права.

Загальна частина екологічного права містить норми права, які регулюють питання, що є загальними для всіх видів екологічних відносин. Ці норми об'єднуються в інститути Загальної частини галузі права. До її складу входять інститути:

- а) права власності на природні об'єкти;
- б) управління в галузі використання, відтворення та охорони навколишнього природного середовища;
- в) права природокористування;
- г) правового забезпечення екологічної безпеки;
- г) правового забезпечення економічного механізму у сфері екології...

Особлива частина містить правові норми, які регулюють окремі види екологічних відносин з урахуванням їх специфіки, а саме: право користування землею, водами, надрами, рослинним світом (у тому числі лісами), тваринним світом, атмосферним повітрям, природно-заповідним фондом та іншими видами природних ресурсів; загальну характеристику формування та функціонування екомережі. У цій частині також містяться норми, які стосуються поводження з відходами; відносин, що виникають при надзвичайних екологічних ситуаціях; норми міжнародних форм співробітництва в галузі екології тощо.

Система екологічного права **як навчальна дисципліна** в основному збігається з системою цієї галузі права. У перспективі може виникнути необхідність у створенні навчальних спецкурсів у межах екологічного права з метою вдосконалення навчального процесу та більш поглибленого вивчення конкретних питань, що відповідає вимогам правозастосовної практики.

Система екологічного права **як еколого-правова наука** також виходить із системи цієї галузі права. Вона являє собою систему наукових поглядів, правових ідей, концепцій, понять, а також знань закономірностей правового регулювання екологічних відносин, які створюють предмет екологічного права. Еколого-правова наука сприяє вдосконаленню системи екологічного права як навчальної дисципліни, системи екологічного законодавства тощо.

Під **джерелами екологічного права** слід розуміти зовнішнє вираження норм екологічного права або спосіб їх виявлення, які регулюють відносини у сфері взаємодії суспільства з природою.

Джерелом екологічного права є законодавчі та нормативно-правові акти уповноважених органів, розраховані на багаторазове застосування, адресовані невизначеному колу суб'єктів, обов'язкові для виконання всіма суб'єктами права.

Однією з особливостей джерел сучасного екологічного права є притаманність цій галузі права норм міжнародного права охорони навколишнього природного середовища.

Україна є суверенною стороною 18 міжнародних угод з питань екології, бере участь у 20 міжнародних конвенціях, підписала понад 40 двосторонніх міжнародних угод і договорів, насамперед із сусідами Грузією, Молдовою, Словаччиною та Польщею.

Пріоритетними напрямками участі України в міжнародному співробітництві з охорони навколишнього середовища є:

- входження України в світовий правовий екологічний простір;
- втілення сучасної, гармонізованої з міжнародною, природоохоронної політики та системи стандартів і нормативів;
- отримання технічної допомоги в галузі охорони навколишнього середовища, ядерної та радіаційної безпеки та раціонального використання природних ресурсів;
- вирішення проблем пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС та наслідків військової агресії РФ;
- впровадження економічних інструментів природокористування.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 23 з 86	

Лекція № 2

Тема: Екологічні права та обов'язки громадян

План лекції:

1. Види та методи регулювання екологічних правовідносин.
2. Поняття екологічних прав суб'єктів екологічного права й екологічних правовідносин.
3. Загальна характеристика системи екологічних прав громадян.
4. Поняття та елементи еколого-правового статусу людини і громадянина.
5. Поняття та види екологічних обов'язків громадян.

Література:

1. Дмитренко І.А. Екологічне право України: Підручник / І.А. Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2020. – 352 с.
2. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2015. – 848 с.
3. Екологічне право : підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2019. – 552 с.
4. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І.І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
5. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навчальний посібник / Н. Р. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2018. – 352 с.

Зміст лекції

Під **методом правового регулювання суспільних відносин** розуміють сукупність засобів та прийомів, за допомогою яких право через поведінку суб'єктів впливає на суспільні відносини. Це загальне визначення методу правового регулювання суспільних відносин у своїй основі стосується й методу регулювання екологічних відносин.

В екологічному праві застосовуються прийоми і способи **диспозитивного** (цивільно-правового) та **імперативного** (адміністративно-правового) методів правового регулювання екологічних відносин. Їх поєднання утворює галузевий метод, визначає його специфіку, що проявляється у всіх елементах системи екологічного права.

Прийоми та способи **диспозитивного** методу використовуються частіше за все при регулюванні відносин власності на природні об'єкти, договірних відносин, відносин щодо спільного використання природних об'єктів, при вирішенні еколого-правових спорів, при відшкодуванні збитків різних видів тощо. Завдяки застосуванню цього методу визначаються лише межі поведінки учасників екологічних відносин, що надає їм можливість вільно і самостійно регулювати свої взаємини у встановлених межах. Диспозитивний метод регулювання екологічних відносин може мати місце, наприклад, при застосуванні договірних форм природокористування, регулюванні прогнозування у сфері охорони навколишнього природного середовища, обранні форм і методів здійснення еколого-правової освіти та формування екологічного світогляду в суспільстві тощо.

Диспозитивні методи базуються на засадах юридичної рівності сторін. Вони можуть поділятися на альтернативні, рекомендаційні та стимуляційні.

Сутність **імперативного** методу полягає в установленні приписів, дозволів, заборон, обмежень та ін. Імперативний метод регулювання екологічних відносин застосовується, наприклад, при здійсненні стандартизації та нормуванні в сфері природокористування й охорони навколишнього природного середовища, встановленні видів юридичної відповідальності за

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 24 з 86	

екологічні правопорушення, забезпеченні використання й охорони окремих природних об'єктів та їх ресурсів, а також щодо регулювання охорони навколишнього середовища у відповідних галузях господарської діяльності та захисту особо охоронюваних природних об'єктів і комплексів, регулювання умов та порядку проведення оцінки впливу на довкілля, поводження з виробничими та побутовими відходами, забезпечення екологічної безпеки тощо.

До **спеціальних методів екологічного права** можна віднести метод еколого-оціночного впливу на довкілля, завдяки якому виявляється ступінь негативного рівня стану навколишнього середовища, метод еколого-соціального обмеження з метою збереження окремих природних об'єктів і територій, метод еколого-охоронного обтяження господарської діяльності з метою виконання певних дій чи, навпаки, утримання від їх здійснення тощо.

Отже, **метод правового регулювання екологічних відносин** базується на поєднанні імперативних та диспозитивних способів та прийомів впливу норм екологічного законодавства на суб'єктів таких відносин.

Екологічна правоздатність – це здатність мати екологічні права та екологічні обов'язки, а **екологічна дієздатність** означає здатність своїми діями набувати екологічні права і створювати екологічні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. У певних випадках поєднання екологічної правоздатності та екологічної дієздатності, наприклад при їх одночасному виникненні у юридичних осіб, прийнято позначати терміном екологічна правосуб'єктність.

Екологічна правосуб'єктність являє собою здатність бути учасником екологічних суспільних відносин. Юридична сторона екологічної правосуб'єктності полягає в законодавчому визнанні можливостей суб'єктів права брати участь у суспільних відносинах використання та охорони природних об'єктів, природних ресурсів, природних комплексів та інших компонентів природного середовища.

За чинним законодавством, **суб'єктами екологічного права** визнаються юридичні та фізичні особи, а також їхні об'єднання. Ознакою юридичної особи як суб'єкта екологічного права є її організаційна цілісність, а виступають вони як підприємства і установи у різноманітних організаційно-правових формах. Суб'єктами екологічного права є усі фізичні особи, тобто вітчизняні громадяни, іноземні громадяни та особи без громадянства. Суб'єктами екологічного права визнаються громадські об'єднання, які виступають учасниками екологічних відносин.

Під **еколого-правовим статусом людини** та громадянина розуміють встановлені Конституцією України та іншими нормативними актами екологічного права місце, становище і роль людини та громадянина в суспільстві й державі.

Саме **інститут громадянства** встановлює **первинний** правовий зв'язок особи і держави як загалом, так і в екологічній сфері зокрема. **Другим** елементом екологічно-правового статусу людини, який пов'язаний із громадянством, є **правосуб'єктність** особи, тобто її правоздатність і дієздатність, у тому числі в екологічній сфері. До найважливіших принципів, які становлять **третій** елемент статусу людини і громадянина, відносять: **рівноправність**, тобто рівність у правах і свободах узагалі і в екологічних правах зокрема; **невід'ємність і невідчужуваність** екологічних прав; гуманістичну спрямованість екологічних прав і свобод; **загальнодоступність** екологічних прав людини; безпосередню дію екологічних прав і свобод; **гарантованість** екологічних прав; гарантованість заборони незаконного обмеження екологічних прав і свобод; відповідність екологічних прав міжнародно-правовим актам в екологічній сфері.

Центральне місце в структурі екологічно-правового статусу людини і громадянина належить, поряд з конституційним (основним), загальним екологічним правам і свободам людини й громадянина. Інші елементи правового статусу групуються та об'єднуються навколо них. Основне призначення екологічних прав і свобод людини – розкрити зміст екологічно-правового статусу. Невід'ємним елементом правового статусу людини є **екологічні обов'язки**.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 25 з 86	

Вони встановлені й закріплені як на конституційному рівні, так і в екологічному законодавстві. Вони виступають як види й міра суспільно необхідної поведінки людини і громадянина в екологічній сфері.

Екологічні права. Згідно статті 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (далі – ЗУ «Про онпс»), кожний громадянин України має **право** на:

- безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище;
- участь в обговоренні та внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан довкілля, внесення пропозицій до органів державної влади та місцевого самоврядування, які приймають рішення з цих питань;
- участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
- здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;
- об'єднання в громадські природоохоронні формування;
- вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом;
- участь у громадських обговореннях з питань впливу планованої діяльності на довкілля;
- одержання екологічної освіти;
- подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом;
- участь у процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки.

Екологічні обов'язки громадян. Згідно із ст. 12 ЗУ «Про онпс», громадяни України зобов'язані:

- берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- здійснювати діяльність з дотриманням вимог екологічної безпеки та інших екологічних нормативів і лімітів використання природних ресурсів;
- не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів;
- вносити штрафи за екологічні правопорушення;
- компенсувати шкоду, заподіяну забрудненням та іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище.

Громадяни зобов'язані виконувати й інші обов'язки у галузі охорони навколишнього природного середовища відповідно до законодавства України.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 26 з 86	

Лекція № 3

Тема: Основні положення природоохоронного законодавства України

План лекції:

1. Законодавче та нормативно-правове регулювання у сфері охорони природи, природокористування та екологічної безпеки.
2. Реформування природоохоронного законодавства України.
3. Основні законодавчі акти у галузі охорони довкілля: Конституція України, постанови Верховної Ради України, кодекси та закони. Укази президента України. Підзаконні нормативно-правові акти у галузі охорони довкілля: постанови Кабінету Міністрів України, накази та розпорядження міністерств та центральних органів виконавчої влади. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», поресурсове законодавство. Закони «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Про оцінку впливу на довкілля» як адаптація до європейського екологічного законодавства.
4. Чинність міжнародно-правових норм у системі екологічного права.
5. Зміни в природоохоронному законодавстві за час воєнного стану: Закони України «Про управління відходами», «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів» та адаптивні постанови Кабінету Міністрів України.

Література:

1. Дмитренко І.А. Екологічне право України: Підручник / І.А. Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2020. – 352 с.
2. Екологічне право : підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2019. – 552 с.
3. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
4. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навчальний посібник / Н. Р. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2018. – 352с.
5. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки: Навчальний посібник / Ю.А. Краснова – К.: ЦП «Компринт», 2019. – 238с.
6. Забезпечення екологічної безпеки: підручник / М.В. Сарапіна, В.А. Андронов, С.Р. Артем'єв, О.В. Бригада, О.В. Рибалова. – Х.: НУЦЗУ, 2019. – 246 с.
7. Іванюшенко В.В. Законодавство України про право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля: проблемні питання / В.В. Іванюшенко // Правничий вісник / Ун-т економіки та права “КРОК”. – К., 2017. –Вип. 2. – С. 270–279.
8. Кібіч І.В. Менеджмент організації природоохоронної діяльності: навч. посіб. – Чернівці: Рута, 2019. – 104 с.
9. Бойко О. Законодавство про екологію: що змінилося протягом 2022 року. URL: <https://eba.com.ua/zakonodavstvo-pro-ekologiyu-shho-zminylosya-protyagom-2022-roku/>
10. Огляд прогресу проведення основних екологічних реформ за перший рік роботи Міндовкілля України. URL: <http://epl.org.ua/announces/oglyad-progresu-provedennya-osnovnyh-ekologichnyh-reform-za-pershyj-rik-roboty-mindovkillya-ukrayiny/>
11. Реформи у сфері довкілля для повоєнного відновлення та європейської інтеграції України. К., 2023 – 34 с. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/2023_Reforms_Policy_Paper.pdf

Зміст лекції

В основі державного регулювання природоохоронної діяльності лежать **принципи екологічної безпеки**, основними з яких є:

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 27 з 86	

- пріоритетність вимог екологічної безпеки при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;
- гарантування державою екологічно безпечного середовища для життя та здоров'я людей;
- запобіжний характер заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- забезпечення екологізації матеріального виробництва на основі широкого використання новітніх технологій, відтворення природних ресурсів, комплексного вирішення питань охорони довкілля;
- збереження різноманітності та цілісності природних об'єктів і комплексів;
- науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства, визначення впливу господарської діяльності на довкілля;
- підвищення відповідальності за негативний вплив на навколишнє середовище;
- широке міжнародне співробітництво в питаннях охорони навколишнього природного середовища.

Чинним природоохоронним законодавством передбачені пріоритетні напрями відтворення та раціонального використання природних ресурсів, їх реалізація повинна здійснюватися на національному, регіональному та об'єктному рівнях шляхом постійного й послідовного вирішення поточних і перспективних питань екологічної безпеки, охорони довкілля, розвитку та вдосконалення відповідно до стандартів ЄС законодавчої бази, застосування дієвих економічних інструментів.

Державне регулювання охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів в Україні здійснюється комплексом заходів правового, адміністративного та економічного характеру, сукупність яких формує екологічну політику держави, і, відповідно, визначає важелі державного регулювання природоохоронної діяльності. Основні нормативно-правові акти екологічного регулювання в Україні були ухвалені впродовж 1991–1995 рр. Серед них: Закони України “Про охорону навколишнього середовища” (1991 р.), “Про природно-заповідний фонд” (1992 р.), “Про охорону атмосферного повітря” (1992 р.), “Про тваринний світ” (1993 р.), “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” (1995 р.), Кодекси України – земельний, лісовий, про надра, водний; ратифіковані міжнародні екологічні угоди тощо.

Ці нормативно-правові акти визначають засади та рамки діяльності щодо захисту довкілля, використання різноманітних природних ресурсів, підтримання екологічної безпеки, збереження унікальних територій та природних об'єктів, які є частиною історико-культурної спадщини України.

Концепція «екологічного дерева» Костецького

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 28 з 86	

Ця доктрина визначає приблизний перелік необхідних правових актів у галузі охорони навколишнього природного середовища, їх взаємодію, загальні принципи їх підготовки та цілі системи екологічного права. **ґрунт** – Конституція України. **Стовбуром** «екологічного дерева» є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Це свого роду Екологічна Конституція України, комплексний закон, який визначає загальні засади охорони довкілля і буде як основа «утримувати» на собі всю систему екологічного права.

Кореневу систему «екологічного дерева» повинні становити акти природоресурсного права. Це – земельний, лісовий, водний кодекси, кодекс законів про надра, закони про охорону і раціональне використання рослинного і тваринного світу, природно-заповідний фонд, про охорону атмосферного повітря, а також прийняті на їх розвиток підзаконні й нормативні акти.

Запровадження економіко-правового механізму природокористування забезпечить життєздатність «кореневої системи» екологічного дерева. Йдеться про механізм плати за спеціальне використання природних ресурсів.

Природоресурсне право виступає як основа, що «утримує» все «екологічне дерево» і одночасно за рахунок платності спеціального природокористування «живить» його, забезпечує дієвість всієї системи екологічного права. На його думку також в ролі головного кореня слід розглядати економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища, оскільки право є лише надбудовою над економічними відносинами, покликане їх регулювати.

Крону «екологічного дерева» становлять законодавчі та нормативні акти превентивного характеру, які, як і «листя дерева», покликані відігравати «фільтруючу» роль, запобігати негативному впливу людської діяльності на навколишнє природне середовище. Це, зокрема, Закон «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», «Про ОВД», контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, Положення про порядок інформування в галузі охорони навколишнього природного середовища, Положення про екологічний моніторинг, інші нормативно-правові акти.

Реформування природоохоронного законодавства України

У 2014-2020 рр. почалось активне реформування природоохоронного законодавства з декількох причин:

- Кабінет Міністрів України видав розпорядження від 17 вересня 2014 року №847 «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text);
- Кабінет Міністрів України розпорядженням від 21 червня 2017 року № 503-р «Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року №847» затвердив новий план заходів щодо імплементації глави 6 «Навколишнє середовище» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди на 2017–2019 роки;
- Впровадження в 2020 році адміністративно-територіальної реформи, а також запровадження принципів децентралізації для усіх новостворених громад.

А. Горизонтальні реформи

1. Реформа у сфері відповідальності за екологічні правопорушення
2. Реформа у сфері контролю/моніторингу за станом довкілля
3. Реформа у сфері промислового забруднення
4. Реформа у сфері доступу до екологічної інформації та участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля
5. Реформа у сфері екологічної свідомості та обізнаності населення

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 29 з 86	

Б. Секторальні реформи:

6. Реформа у сфері поводження з відходами
7. Реформа у сфері охорони цінних оселищ та видів
8. Реформа у сфері лісового господарства
9. Реформа у сфері водного господарства
10. Реформа у сфері атмосферного повітря
11. Реформа у сфері хімічної безпеки
12. Реформа у сфері природно-заповідного фонду
13. Реформа у сфері надрокористування
14. Реформа у сфері зміни клімату
15. Реформа у сфері біорізноманіття

Закони «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Про оцінку впливу на довкілля» є найяскравішим проявом адаптації європейського екологічного законодавства.

У 2022 році вдалося здійснити три важливі реформи у сфері захисту довкілля:

Перш за все, це – ухвалення закону про управління відходами (законопроект [№2207-1-д](#)). На законодавству від 1998 року в Україні буде побудовано європейську систему управління відходами, відповідно до Директиви 2008/98/ЄС.

Ухвалення законопроекту [№6477](#) про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів. Цей євроінтеграційний закон імплементує положення Регламенту ЄС №166/2006 і надасть можливість кожному ознайомитися з екологічною інформацією про підприємства, зокрема, щорічний обсяг викидів, утворених відходів, результати екологічних перевірок тощо.

Удосконалено законодавство про надрокористування (законопроект [№4187-д](#)). «Мала реформа» надрокористування, вносить зміни, зокрема, до Кодексу про надра, розробленого ще 1994 року.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 30 з 86	

Лекція № 4

Тема: Екологічні нормативи та стандарти. Державний екологічний контроль.

План лекції:

1. Дія системи екологічних стандартів, нормативів та лімітів.
2. Екологічний моніторинг, екологічний аудит, екологічна сертифікація.
3. Органи державного екологічного контролю. Функції державної екологічної інспекції. Спеціалізована екологічна прокуратура.
4. Інтегрована автоматизована система «Екологічний контроль». Єдина екологічна платформа «Екосистема». Вебресурс «Екозагроза».

Література:

1. Екологічне право : підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2019. – 552 с.
2. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса :2020. – 321 с.
3. Коваленко В.В. Особливості системи екологічних стандартів за законодавством України // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 4 (40). 2018. С. 120–126. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/32565/1/VPSP2018-4_120-126.pdf

Зміст лекції

Згідно статті 16 ЗУ «Про онпс» **управління охороною навколишнього природного середовища** полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності.

За ст. 17 ЗУ «Про онпс» Кабінет Міністрів України у галузі охорони навколишнього природного середовища:

... д) встановлює порядок розробки та затвердження **екологічних нормативів, лімітів** використання природних ресурсів, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, а також порядок надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами;

За ст. 19 ЗУ «Про онпс»: *Компетенція виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у галузі охорони навколишнього природного середовища*

...д) затверджують за поданням обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а на території Автономної Республіки Крим - органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища для підприємств, установ та організацій **ліміти** використання природних ресурсів, за винятком ресурсів загальнодержавного значення, ліміти скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, за винятком скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення або навколишнього природного середовища за межами відповідно села, селища, міста;

За ст. 31 ЗУ «Про онпс»: **Екологічне нормування** проводяться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

За ст. 33 ЗУ «Про онпс»: **Екологічні нормативи** встановлюють гранично допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин, рівні допустимого шкідливого впливу на нього фізичних та біологічних факторів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 31 з 86	

Законодавством України можуть встановлюватися нормативи використання природних ресурсів та інші екологічні нормативи.

Екологічні нормативи повинні встановлюватися з урахуванням вимог санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних правил і норм, гігієнічних нормативів.

Нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі та рівні шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього є єдиними для всієї території України.

Екологічні нормативи розробляються і вводяться в дію центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, та іншими уповноваженими на те державними органами відповідно до законодавства України.

Відповідно до Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text>):

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Міндовкілля є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує:

... формування державної політики:... щодо здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

За ст. 20 ЗУ «Про онпс»: Компетенція центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів:

... в) організація **моніторингу** навколишнього природного середовища, створення і забезпечення роботи мережі загальнодержавної екологічної **автоматизованої** інформаційно-аналітичної **системи** забезпечення **доступу до екологічної інформації**, положення про яку затверджується Кабінетом Міністрів України;

г) **затвердження нормативів**, правил щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

За ст. 22 ЗУ «Про онпс»: З метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні створюється **система державного моніторингу** навколишнього природного середовища. Спостереження за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, іншими спеціально уповноваженими державними органами, а також підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища. Зазначені підприємства, установи та організації зобов'язані безоплатно передавати відповідним державним органам аналітичні матеріали своїх спостережень. Порядок здійснення державного моніторингу навколишнього природного середовища визначається Кабінетом Міністрів України.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 32 з 86	

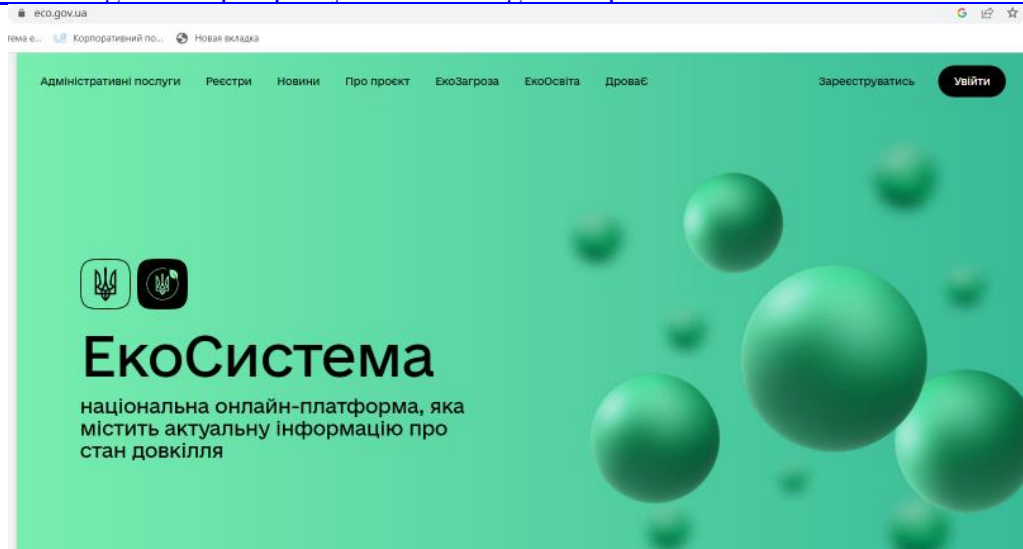
Корисне посилання: Постанова КМУ «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» (<https://ips.ligazakon.net/document/kp980391>)

Загальна **система екологічних стандартів** має такий вигляд:

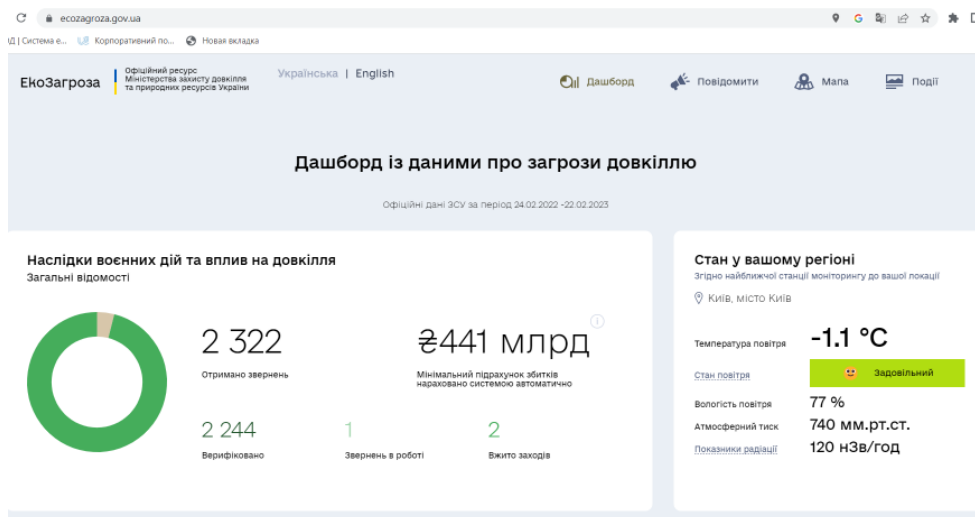
- національні стандарти ДСТУ та кодекси усталеної практики, прийняті національним органом стандартизації (національні або державні класифікатори; стандарти у сфері будівництва (будівельних матеріалів та виробів); державні стандарти з радіаційної безпеки; стандарти у сфері санітарної безпеки);
- стандарти, кодекси усталеної практики й технічні умови, прийняті підприємствами, установами та організаціями, що здійснюють стандартизацію;
- міждержавні або регіональні стандарти (нові ГОСТи, а також частка тих радянських ГОСТів, які продовжують неофіційно застосовуватись окремими підприємствами в Україні);
- міжнародні стандарти:
 - стандарти Міжнародної організації зі стандартизації ISO, їхні європейські аналоги;
 - стандарти EN;
 - стандарти у сфері будівництва BREEAM та LEED;
- технічні регламенти (хоча за своєю правовою природою останні є нормативно-правовими актами, проте за предметом регулювання технічні регламенти подібні до екологічних стандартів)

Постанова КМУ «Про Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема»

(<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-yedinu-ekologichnu-platformu-ekosistema-il11021-1065>)

«ЕкоЗагроза» (<https://ecozagroza.gov.ua/>)

За ст. 35 ЗУ «Про онпс»: **Державний контроль** у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад здійснюють державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Державному контролю підлягають використання і охорона земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, морського середовища та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України, природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні, стан навколишнього природного середовища, а також дотримання заходів біологічної і генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів навколишнього природного середовища при створенні, дослідженні та практичному використанні генетично модифікованих організмів у відкритій системі.

Державна екологічна інспекція (<https://www.dei.gov.ua/>)

Екопрокуратура (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0247905-21#Text>)

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 34 з 86	

Лекція № 5

Тема: Право природокористування

План лекції:

1. Зміст права природокористування. Характеристика основних принципів права природокористування.
2. Суб'єкти та об'єкти права природокористування, їх класифікація. Умови та порядок виникнення права користування природними ресурсами.
3. Права і обов'язки природокористувачів: загальні та спеціальні.
4. Класифікація видів природокористування, їх характеристика.
5. Права й обов'язки суб'єктів орендних правовідносин природокористування.
6. Правове регулювання природокористування в Україні.

Література:

1. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2015. – 848 с.
2. Екологічне право України: навч. посіб. для ВНЗ / О. С. Баб'як [та ін.]; Європейський ун-т управління, безпеки та інформаційно-правових технологій. Факультет охорони навколишнього середовища, Юрблагодійконсалтинг. - К. : Атіка, 2000. – 216 с.
3. Екологічне право : підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2019. – 552 с.
4. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
5. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навчальний посібник / Н. Р. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2018. – 352 с.
6. Кібич І.В. Менеджмент організації природоохоронної діяльності: навч. посіб. – Чернівці: Рута, 2019. – 104 с.
7. Природноресурсове право України: навч. посіб. / За ред. І. І. Каракаша. – К.: Істина, 2005. – 376 с.

Зміст лекції

За ст. 13 Конституції України «кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу... (<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>)

Право природокористування в юридичній літературі традиційно розглядається як конкретна правомочність, правове відношення і правовий інститут.

Зокрема, **право природокористування** як конкретна правомочність фізичної або юридичної особи часто позначається у вигляді суб'єктивного права, що містить визнані правовими нормами можливості одержання корисних властивостей природного об'єкта, наданого у користування.

Право природокористування – система юридичних норм і засобів, спрямованих на врегулювання відносин щодо ефективного використання, відновлення й охорони природних ресурсів, забезпечення багатогранних матеріальних, економічних і соціальних інтересів та законних прав суб'єктів природокористування.

Залежно від класифікаційних ознак використання природних ресурсів можна поділяти на різні види.

Так, **за видами природних об'єктів** право природокористування поділяється на такі види:

- право землекористування;

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 35 з 86	

- право надкористування;
- право водокористування;
- право лісокористування;
- право користування тваринним світом;
- право користування рослинним світом;
- право користування об'єктами природно-заповідним фонду;
- право користування ресурсами виключної (морської) економічної зони, морського дна та континентального шельфу тощо.

За суб'єктами-природокористувачами використання природних ресурсів також можна поділяти природокористування фізичних і юридичних осіб. При цьому слід зазначити, що для сучасного земельного законодавства характерним є пріоритетність індивідуальних видів сільськогосподарського землекористування громадян, на відміну від радянського законодавства, в якому пріоритетними були колективні види землекористування сільськогосподарських кооперативів і колективних сільськогосподарських підприємств. Однак це не стосується надкористування, водокористування, лісокористування та інших видах пооб'єктного природокористування, оскільки у відповідних галузях законодавства зберігається перевага природокористування підприємств, організацій та установ як юридичних осіб.

Всередині зазначених видів природокористування за їх суб'єктною ознакою можна виділити окремі різновиди природокористування, що суттєво відрізняються один від одного. Так, згідно з чинним природноресурсовим законодавством відрізняються умови і порядок надання природних ресурсів для використання вітчизняними й іноземними фізичними та юридичними особами. У свою чергу серед вітчизняних юридичних осіб можна виділити, наприклад, землекористування сільськогосподарських, промислових, транспортних і енергетичних підприємств, житлово-будівельних організацій і дачно-будівельних кооперативів, громадських об'єднань та релігійних організацій. Серед іноземних юридичних осіб земельне законодавство виділяє землекористування міжнародних організацій та їх об'єднань і підприємств, що цілком належать іноземним інвесторам. За ознакою природноресурсової правосуб'єктності українських громадян у земельному законодавстві можна виділити землекористування для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, створення фермерського господарства, ведення селянського господарства, зайняття садівництвом і городництвом, сінокошіння і випасання худоби, індивідуального житлового, дачного і гаражного будівництва тощо.

Залежно від кількості суб'єктів-користувачів одним природним об'єктом природокористування може бути відособленим і спільним.

За термінами використання природних об'єктів та їх ресурсів широке визнання у чинному законодавстві одержали відповідні види *постійного* і *тимчасового* природокористування. Вони закріплені, наприклад, в ст. 92 Земельного Кодексу, ст. 15 Кодексу про надра, ст. 9 Лісового Кодексу, ст. 50 Водного Кодексу тощо. При цьому постійним природокористуванням визнається використання відповідних природних об'єктів без заздалегідь встановленого строку. Тимчасовим природокористуванням є використання природних об'єктів протягом визначеного строку. У свою чергу тимчасове природокористування може бути короткостроковим і довгостроковим. Різновидами тимчасового природокористування нині є орендне і концесійне природокористування, що здійснюються на основі договорів оренди або концесії.

Ст. 38 Закону України «Про онпс» передбачає, що використання природних ресурсів здійснюється у порядку загального і спеціального їх використання. Зокрема, у порядку спеціального використання природних ресурсів громадянам, підприємствам, установам і організаціям надаються у володіння, користування або оренду природні ресурси на підставі

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 36 з 86	

спеціальних дозволів, зареєстрованих у встановленому порядку, за плату для здійснення виробничої та іншої діяльності, а у випадках, передбачених законодавством України, – на пільгових умовах.

Відповідно, **право спеціального природокористування** – це володіння і користування природними ресурсами для здійснення виробничо-господарської та іншої діяльності з метою одержання корисних властивостей природних об'єктів (заготівля деревини, видобування корисних копалин, мисливство). Оскільки метою спеціального природокористування є здійснення виробничого-господарської та іншої діяльності, то, відповідно у процесі такого користування перш за все задовольняються економічні інтереси природокористувача.

Законодавством України громадянам гарантується **право загального використання природних ресурсів** для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством України. **Право загального природокористування** доцільно визначати як використання природних об'єктів та їх ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб. Зокрема, ст. 47 Водного кодексу України передбачає, що **загальне водокористування** здійснюється громадянами для задоволення їх потреб (купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство, водопій тварин, забір води з водних об'єктів без застосування споруд або технічних пристроїв та з криниць) безкоштовно, без закріплення водних об'єктів за окремими особами та без надання відповідних дозволів. **Право загального лісокористування** гарантовано у ст. 66 Лісового кодексу України, згідно з якою громадяни мають право в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо, крім випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами України.

Зазвичай в якості суб'єктів права загального природокористування визначають громадян, тоді як суб'єктами права спеціального природокористування – фізичних та юридичних осіб, наділених спеціальною екологічною правосуб'єктністю.

Отже, право спеціального природокористування передбачає постійне чи тимчасове володіння і користування природними об'єктами для здійснення виробничо-господарських та інших видів діяльності, на підставі спеціальних дозволів і на платних умовах з метою одержання корисних властивостей природних багатств.

Принципи права природокористування – правові ідеї, закладені в основу правового регулювання відносин по використанню, відновленню й охороні природних ресурсів.

До основних **принципів права природокористування** відносять наступні:

- комплексність використання й охорони природних ресурсів;
- нормування видового природокористування;
- екологічна безпека природокористування;
- нормативність і лімітування природокористування;
- стабільність права природокористування;
- стимулювання ефективності природокористування;
- ефективність і економічність природокористування тощо.

Об'єктами права природокористування є конкретні природні об'єкти або їх складові частини, які підлягають або не підлягають індивідуалізації, закріплені на праві власності або на праві користування за конкретними суб'єктами, а також окремі властивості і якості цих об'єктів

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 37 з 86	

природи. Кожен об'єкт природокористування (земельна ділянка, водоймище, лісова ділянка тощо) визначає і його вид (землекористування, водокористування тощо).

Суб'єктами права природокористування є юридичні та фізичні особи, які у визначеному законом порядку набули право користування конкретними природними об'єктами для відповідних цілей і мають у зв'язку з цим певні права та обов'язки.

Змістом відносин природокористування є взаємні **права та обов'язки природокористувачів**, в яких втілюються їх правомочності з використання та володіння природними об'єктами.

Перелік прав та обов'язків передбачено кодексами й законами України про природні ресурси, іншими нормативними актами, а також документами на право користування відповідними природними об'єктами.

Права і обов'язки природокористувачів можна поділити на загальні і спеціальні.

Загальними правами природокористувачів є:

- право використовувати природні об'єкти відповідно до їх цільового призначення, на видобування з них корисних властивостей і якостей, на одержання плодів і прибутків;
- право передавати ресурси у вторинне користування на умовах, визначених законом;
- право отримувати компенсацію за поліпшення якості природних ресурсів у разі їх вилучення;
- право вимагати усунення перешкод у користуванні природним об'єктом тощо (ст. 9 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища").

Загальними обов'язками природокористувачів виступають такі:

- забезпечувати цільове та здійснювати раціональне і ефективне використання природних ресурсів;
- здійснювати заходи по охороні природних об'єктів;
- не порушувати екологічні права і законні інтереси інших природокористувачів;
- виконувати передбачені законом певні екологічні вимоги (застосовувати новітні технології);
- здійснювати заходи щодо запобігання псуванню, забрудненню, виснаженню природних об'єктів, негативному впливу їх діяльності на стан навколишнього природного середовища тощо (ст. 12 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища").

Як зазначає І.І. Каракаш, **права людини на використання природних ресурсів** на підставі загального природокористування (переміщатися по землі, користуватися водними і озеленими об'єктами для відпочинку і оздоровлення, атмосферним повітрям для того, щоб дихати) і на здорове середовище буття є такими ж природними правами людини, як і право на життя, на здоров'я тощо. Вони невід'ємно належать людині і не залежать від держави та її органів.

Дещо іншої точки зору дотримується Н.Р. Кобецька, яка включення Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» в систему екологічних прав громадян права загального і спеціального використання визначає як у певній мірі умовне. Оскільки його зміст надзвичайно багатогранний і включає велику кількість повноважень громадян, в ньому опосередковано виражені різноманітні потреби і інтереси. Тому, як вважає вчена, права в галузі природокористування складають окрему групу прав громадян, які разом з екологічними правами входять до загальної системи прав громадян в галузі екологічних відносин.

Суб'єкти орендних правовідносин:

- орендарі: фізичні особи, юридичні особи, підприємства, організації, іноземні держави.
- орендодавці: власники ПР, сільські Ради народних депутатів, міські Ради народних депутатів, районні Ради народних депутатів, обласні Ради народних депутатів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 38 з 86	

Об'єкти орендних правовідносин:

землі, водні об'єкти, лісові угіддя, мисливські угіддя, гірничі відводи.

Права орендаря:

- користуватись орендованими природними ресурсами відповідно до умов угоди-оренди;
- вимагати від орендодавця зменшення розміру орендної плати у разі погіршення якості природних ресурсів за відсутності вини орендаря;
- переважне право на поновлення договору оренди користування природними ресурсами;
- визначати основні напрямки діяльності і використовувати для цього орендовані природні ресурси;
- розпоряджатися отриманими доходами і продукцією від використання природних ресурсів;
- використовувати корисні властивості природних ресурсів, що знаходяться на території орендованих ресурсів;
- розміщувати споруди і об'єкти (за погодженням з орендодавцем), необхідні для використання природних ресурсів тощо.

Права орендодавця:

- визначати розмір і вартість природних ресурсів;
- встановлювати та змінювати розмір плати за користування ресурсами, порядок її внесення;
- перевіряти дотримання орендарем умов договору щодо використання природних ресурсів, їх якості та кількісного складу;
- давати згоду на пролонгування договору оренди природних ресурсів;
- вимагати здійснення заходів щодо відновлення та відтворення природних ресурсів, приведення їх у стан, придатний для подальшого використання;
- вимагати відшкодування заподіяних збитків;
- визначати конкретні строки оренди природних ресурсів у межах термінів, визначених чинним законодавством;
- вимагати своєчасної орендної плати за використання природних ресурсів.

Обов'язки орендаря:

- користуватись природними ресурсами відповідно до умов договору-оренди;
- своєчасно вносити орендну плату;
- ефективно і раціонально, економне використовувати природні ресурси згідно з їх цільовим призначенням;
- здійснювати комплекс заходів щодо відтворення й охорони природних ресурсів;
- не допускати погіршення якості природних ресурсів, їх забруднення, засмічення та виснаження;
- виконувати роботи щодо підтримання якості ресурсів, поліпшення їх якості;
- відновлювати корисні властивості природних ресурсів;
- не порушувати прав орендодавця та інших осіб тощо.

Обов'язки орендодавця:

- «надавати» оренду природні ресурси відповідно до умов угоди;
- не перешкоджати орендарям використовувати природні ресурси;
- створювати необхідні умови для ефективного використання природних ресурсів;
- вимагати повернення в обумовлений угодою строк орендованих природних ресурсів;
- компенсувати витрати орендаря.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 39 з 86	

Лекція № 6

Тема: Поняття, ознаки та правове забезпечення екологічної безпеки

План лекції:

1. Поняття та система права екологічної безпеки.
2. Суб'єкти та об'єкти екологічної безпеки.
3. Види екологічної безпеки, їх характеристика.
4. Класифікація екологічної безпеки за територіальним принципом та за способами забезпечення. Організаційно-правові форми забезпечення екологічної безпеки.
5. Правова організація єдиної системи запобігання і реагування на надзвичайні екологічні ситуації.
6. Правові засади національної екологічної безпеки.

Література:

1. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: навч. та наук.-практ. посіб. – К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с.
2. Дмитренко І.А. Екологічне право України: Підручник / І.А. Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2020. – 352 с.
3. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки: Навчальний посібник / Ю.А. Краснова – К.: ЦП «Компринт», 2019. – 238 с.
4. Забезпечення екологічної безпеки: підручник / М.В. Сарапіна, В.А. Андронов, С.Р. Артем'єв, О.В. Бригада, О.В. Рибалова. – Х.: НУЦЗУ, 2019. – 246 с.

Зміст лекції

Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є конституційним обов'язком держави, проголошеним ст. 16 Конституції України.

Основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності визначені у Законі України «Про національну безпеку України» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>). Ст. 3 цього ЗУ зазначає, що «державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями.»

Екологічна безпека – складова національної безпеки, процес управління системою національної безпеки, за якого державними і недержавними інституціями забезпечується екологічна рівновага і гарантується захист середовища проживання населення країни і біосфери в цілому, атмосфери, гідросфери, літосфери і космосфери, видового складу тваринного і рослинного світу, природних ресурсів, збереження здоров'я і життєдіяльності людей і виключаються віддалені наслідки цього впливу для теперішнього і майбутніх поколінь.

За ст. 50 ЗУ «Про онпс» **екологічна безпека** є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Статті 51-59 ЗУ «Про онпс» визначають основні засади екологічної безпеки в Україні.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 40 з 86	

Право екологічної безпеки – система правових норм та інших засобів, які спрямовані на створення правових умов для реалізації суб'єктивного права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та захист його в разі порушення, а також регулювання відносин щодо здійснення екологічно небезпечної діяльності з метою запобігання погіршення екологічної обстановки, виникнення небезпеки для природних систем, населення, інтересів держави і юридичних осіб та здійснення системи заходів у разі виникнення екологічної небезпеки щодо ліквідації небезпечних наслідків, визначення режиму використання екологічно небезпечних територій і об'єктів, встановлення особливого статусу осіб, що постраждали від негативних наслідків природної стихії чи техногенного впливу, досягнення режиму безпечного існування населення і стану довкілля на місцевому, регіональному і транснаціональному рівнях.

Об'єктами екологічної безпеки є:

- людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи;
- суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси;
- держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність.

Суб'єктами забезпечення екологічної безпеки є:

- Президент України;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Рада національної безпеки і оборони України;
- міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- Національний банк України;
- суди загальної юрисдикції;
- прокуратура України;
- Національне антикорупційне бюро України;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;
- Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України;
- органи і підрозділи цивільного захисту;
- громадяни України, об'єднання громадян.

Екологічну безпеку прийнято класифікувати:

за видами екологічних загроз:

- *ядерна безпека* – захищеність від ядерної та радіаційної загрози;
- *хімічна безпека* – захищеність від хімічних загроз;
- *біологічна* – захищеність від біологічних загроз;
- *фізична* – захищеність від небезпечних фізичних чинників тощо;

за територіальною ознакою:

- *глобальна* – екологічна безпека всього людства;
- *національна* – екологічна безпека окремої нації;
- *регіональна* – екологічна безпека відповідної області чи району;
- *місцева* – екологічна безпека у межах окремого населеного пункту. За способом забезпечення виділяють: техногенно-екологічну, радіоекологічну, соціально-екологічну, природну, економіко-екологічну безпеку.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 41 з 86	

Правові засади національної екологічної безпеки

Законодавчі засади забезпечення екологічної безпеки викладені у Конституції України та інших актах чинного екологічного та спеціального законодавства. Згідно Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року «забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України». Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Правові засади національної екологічної безпеки, узагальнені й зібрані у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», більш детально розглядаються у низці законів України, присвячених більш детально різним аспектам забезпечення екологічної безпеки.

Так, правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, встановлюються Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 р. регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля виконання документів державного планування, виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Правове регулювання відносин у випадку виникнення надзвичайних екологічних ситуацій здійснюється згідно із Законом України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13 липня 2000 р., який закріплює підстави та порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації; правовий режим зони, умови його зміни та припинення дії; заходи, що можуть вживатися у цій зоні, обмеження діяльності; здійснення екологічного моніторингу; підстави визнання юридичних і фізичних осіб потерпілими та відшкодування їм заподіяної шкоди; відповідальності за порушення правового режиму у цій зоні.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 42 з 86	

Лекція № 7

Тема: Юридична відповідальність за екологічні правопорушення

План лекції:

1. Поняття та функції юридичної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства. Підстави для застосування юридичної відповідальності в екологічній сфері.
2. Поняття, ознаки, склад екологічного правопорушення. Об'єкти та види екологічних правопорушень.
3. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.
4. Поняття злочину в екологічній сфері. Види злочинних діянь в екологічній сфері.
5. Способи (методи) обчислення шкоди, заподіяної екологічними правопорушеннями.
6. Заходи реагування на екологічні правопорушення.
7. Застосування судової практики при розгляді справ про екологічні правопорушення. Досудове врегулювання екологічних спорів.

Література:

1. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
2. Хоміч Л., Тимошенко М. Судова практика в екологічних спорах: ваше джерело права. Посібник з природоохоронного законодавства / Л. Хоміч, М.Тимошенко – К.: ТОВ «Екобізнес груп», 2020. – 130 с.
3. Канівець Л. А. Щодо ефективності вирішення екологічних спорів у судовому порядку / Л. А. Канівець // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 1. – С. 641–644.

Зміст лекції

У широкому соціальному розумінні **відповідальність за екологічні порушення** зводиться до потерпання суспільством, державою або юридичною чи фізичною особою негативних наслідків перед теперішніми та майбутніми поколіннями людей за стан навколишнього природного середовища їх існування.

Тому соціальний аспект відповідальності, що одержав назву **позитивної (проспективної)**, являє собою дотримання суб'єктами-користувачами своїм природним оточенням об'єктивних закономірностей взаємодії суспільства з природним середовищем з метою задоволення своїх економічних і екологічних інтересів.

Таким чином, **позитивна (проспективна), відповідальність** є усвідомленням наслідків певних дій чи бездіяльності у природному середовищі, їх співвідношення з усталеними вимогами взаємодії з природним оточенням та готовність відповідати за них перед суспільством чи громадою.

У вузько юридичному розумінні **відповідальність** являє собою покладання обов'язку терпіти несприятливі наслідки за негативну діяльність або бездіяльність у природному середовищі. Так, відповідно до ст. 66 Конституції, «кожний зобов'язаний не наносити шкоди природі».

У випадку невиконання цього конституційного обов'язку або обов'язків, передбачених чинним законодавством, настають несприятливі наслідки юридичного характеру. Така

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 43 з 86	

відповідальність за порушення екологічного законодавства, що одержала назву **негативної (ретроспективної)**, найчастіше виступає у формі застосування відповідних правових санкцій, обмежень або позбавлень, передбачених правовими нормами.

Отже, **негативна (ретроспективна), відповідальність за порушення екологічних вимог** є юридичною відповідальністю і полягає у покладанні на особу у встановлених процесуальних формах передбачених законом обов'язків зазнавати певні обмеження чи позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру за правопорушення, скоєні в процесі взаємодії з навколишнім природним середовищем.

Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення

Адміністративна відповідальність за порушення екологічного законодавства передбачена у Кодексу України про адміністративні правопорушення, далі скорочено – КУпАП. Останній містить спеціальну главу 7 з назвою «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів та культурної спадщини». Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення передбачена й у інших главах КУпАП. До них можна віднести склади адміністративних правопорушень, що закріплені, зокрема: у главі 5, що присвячена адміністративним правопорушенням в галузі охорони праці і здоров'я населення, (наприклад, ст. 46-1 – порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення); у главі 6, присвяченій адміністративним правопорушенням, що посягають на власність, у тому числі на природні об'єкти та їхні складові, (наприклад, ст. 53-4 – незаконне заволодіння ґрунтовим покровом (поверхневим шаром) земель); у главі 8, що передбачає адміністративні правопорушення в промисловості, будівництві та у галузі використання паливно-енергетичних ресурсів, (наприклад, ст. 95 – порушення правил і норм ядерної та радіаційної безпеки) та деякі інші адміністративні правопорушення.

Підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (адміністративний проступок) у сфері використання природних ресурсів та охорони довкілля. *Адміністративним правопорушенням (проступком) у сфері охорони навколишнього природного середовища є протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на встановлений екологічний правопорядок в суспільстві, утворює загрозу настання екологічної небезпеки, порушує екологічні права і свободи громадян, за які законом передбачена адміністративна відповідальність.* Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення, настає, якщо ці порушення не тягнуть за собою відповідно до [закону кримінальної відповідальності](#). Найбільш розповсюдженими видами адміністративних екологічних правопорушення є невиконання вимог екологічної безпеки та самовільне заняття та використання природних ресурсів.

У залежності від характеру, змісту та виду екологічного правопорушення та з урахуванням вимог ст. 24 КУпАП можуть застосовуватися наступні адміністративні стягнення: винесення попередження; накладення штрафу; оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення чи грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого громадянину (права на полювання) чи права обіймати відповідні посади або займатися певною діяльністю; залучення до громадських або виправних робіт; застосування адміністративного арешту. *Законами України може бути передбачено й інші, крім зазначених у вказаній нормі, види адміністративних стягнень.*

Кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення передбачена у розділі VIII Кримінального кодексу України, який присвячений злочинам проти довкілля. Зазначений розділ чинного Кримінального кодексу передбачає відповідний перелік найбільш небезпечних

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 44 з 86	

кримінальних злочинів у сфері використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. До них відносяться: ст. 236 – порушення правил екологічної безпеки; ст. 237 – невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення; ст. 238 – приховування або перекручування відомостей про екологічний стан або захворюваність населення; ст. 239 – забруднення або псування земель; ст. 240 – порушення правил охорони надр; ст. 241 – забруднення атмосферного повітря; ст. 242 – порушення правил охорони вод; ст. 243 – забруднення моря; ст. 244 – порушення законодавства про континентальний шельф України; ст. 245 – знищення або пошкодження лісових масивів; ст. 246 – незаконна порубка лісу; ст. 247 – порушення законодавства про захист рослин; ст. 248 – незаконне полювання; ст. 249 – незаконне заняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом; ст. 250 – проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів; ст. 251 – порушення ветеринарних правил; ст. 252 – умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду; ст. 253 – проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля; ст. 254 – безгосподарське використання земель.

Найбільшу теоретичну і практичну складність викликає розмежування протиправних дій у сфері природоохорони і віднесення їх до кримінальних злочинів та адміністративних проступків. Нерідко одні і ті ж порушення правил чи вимог охорони навколишнього природного середовища тягнуть за собою в одних випадках кримінальну, а у інших – адміністративну відповідальність.

У ст. 70 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища», вказується на те, що визначення складу екологічних правопорушень і злочинів, порядок притягнення винних до адміністративної та кримінальної відповідальності за їх вчинення встановлюються Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України. Традиційним критерієм розмежування кримінальних злочинів від адміністративних провин у цих галузях законодавства є **ступінь суспільної небезпеки діяння та конкретна обставина його скоєння**. Додатковими критеріями можуть бути способи скоєння екологічного злочину, розміри заподіяної шкоди довкіллю, тяжкість природоохоронних наслідків та інші обставини.

Застосування судової практики при розгляді справ про екологічні правопорушення:
<https://ips.ligazakon.net/document/VSS00367>, <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00762>,
<http://epl.org.ua/law-tax/reyestr-sudovyh-rishen/>, <http://caselawepl.org.ua/>

У ст. 67 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» вжито термін «**спори у галузі охорони навколишнього природного середовища**» і відзначено, що такі спори підлягають вирішенню судом, місцевими радами чи органами, які утворюються ними, відповідно до їх компетенції і в порядку, встановленому законодавством України. Загального поняття «екологічного спору» в екологічному законодавстві не наводиться. Існують наукові підходи, за якими пропонується розмежовувати дві категорії екологічних спорів, а саме спори у сфері природокористування і спори у сфері охорони навколишнього середовища. Серед спорів у сфері охорони навколишнього природного середовища виділяють спори у галузі здійснення природоохоронної діяльності; спори з приводу дотримання вимог екологічної безпеки тощо. Відповідно до ч. 3 ст. 11 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» порушені права громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища мають бути поновлені, а їх захист здійснюється в судовому порядку. Загалом, можна виділити дві основні правові форми захисту екологічних прав громадян: юрисдикційну (судову та адміністративну, що охоплює звернення громадян до уповноважених органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суду, а також до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини) та неюрисдикційну форму (громадську і самозахист). Найбільш ефективною формою захисту екологічних прав громадян є **судова форма їх захисту**. **Досудовий порядок врегулювання спорів** є сукупністю заходів, що здійснюються стороною, права якої порушено, для безпосереднього вирішення спору зі стороною, яка є порушником майнових прав чи інтересів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 45 з 86	

Лекція № 8

Тема: Правовий режим використання, охорони та відтворення атмосферного повітря

План лекції:

1. Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання, охорони та використання. Правове регулювання використання атмосферного повітря.
2. Законодавство України про охорону атмосферного повітря.
3. Економічний механізм забезпечення охорони атмосферного повітря, контроль і державний облік в галузі охорони атмосферного повітря. Захист прав користувачів атмосферного повітря.
4. Контроль за охороною атмосферного повітря.
5. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря.

Література:

1. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
2. Брудне небо над головою: законодавство у сфері охорони атмосферного повітря в Україні та ЄС. Порівняльний аналіз законодавства, політики та практики / за ред. Шарки Гавранкової. – Київ / Прага: 2020. – 42 с. URL: dirty-skies-above-ua.pdf (ecoaction.org.ua)

Зміст лекції

Правове регулювання відносин у галузі охорони атмосферного повітря з метою збереження та відновлення стану атмосферного повітря, відвернення і зниження шкідливого хімічного та фізичного, біологічного та іншого впливу на атмосферне повітря, забезпечення раціонального використання атмосферного повітря для виробничих потреб, а також зміцнення правопорядку і законності у цій сфері здійснюється на підставі ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» та ЗУ «Про охорону атмосферного повітря» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>). ЗУ «Про охорону атмосферного повітря» визначає правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря.

Предметом правового регулювання є суспільні відносини в галузі охорони і використання атмосферного повітря. Сутність їх полягає в тому, що в процесі реалізації цих відносин повинно бути забезпечено збереження в чистоті і поліпшення стану атмосферного повітря, попередження і зниження шкідливого впливу на атмосферне повітря, який може викликати несприятливі наслідки для навколишнього середовища.

Об'єктом правової охорони за законодавством України виступає атмосферне повітря.

Специфічні ознаки атмосферного повітря як природного об'єкта (зокрема, рухливість, неможливість встановлення меж, практична невичерпність тощо) зумовлюють особливості його правової охорони.

Щодо атмосферного повітря ведеться облік тільки шкідливих впливів на нього згідно Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря. Він представляє собою облік об'єктів (підприємств, установ, організацій та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності), які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і на стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, видів і ступенів впливу на його стан фізичних та біологічних факторів (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1655-2001-%D0%BF#Text>).

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 46 з 86	

З метою забезпечення виконання Віденської конвенції про охорону озонового шару (1985р.) і Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар (1987р.) Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про посилення державного регулювання стосовно ввезення в Україну та вивезення з України озоноруйнуючих речовин» від 16 травня 2002 р. (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2002-%D0%BF#Text>).

Основними завданнями повітряноохоронного законодавства є: регулювання відносин в області охорони і використання атмосферного повітря з метою збереження, поліпшення та відтворення його стану, запобігання і зниження шкідливої хімічної, фізичної та біологічної дії на атмосферне повітря, забезпечення його раціонального використання для виробничих потреб, зміцнення правопорядку і законності у сфері повітряноохоронної діяльності.

У галузі охорони атмосферного повітря встановлюються такі нормативи: нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря; нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел; нормативи гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел; нормативи вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел; технологічні нормативи допустимого викиду забруднюючих речовин.

Охорона атмосферного повітря — система заходів, пов'язаних із збереженням, поліпшенням та відновленням стану атмосферного повітря, запобіганням та зниженням рівня його забруднення (тобто змінення складу і властивостей атмосферного повітря в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища) та впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів (ст.1 Закону «Про охорону атмосферного повітря»). До числа заходів з охорони атмосферного повітря належать: планування, встановлення нормативів гранично допустимих шкідливих впливів, регулювання викидів, облік шкідливих впливів, закріплення екологічних вимог стосовно окремих стадій господарської діяльності тощо.

Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря визначається ст.33 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря».

Визначення розмірів шкоди при здійсненні наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря проводиться за Методикою розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, затвердженою Наказом Міненерго від 28.04.2020 №277 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0414-20#n14>).

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 47 з 86	

Лекція № 9

Тема: Правовий режим використання, охорони та відтворення вод

План лекції:

1. Води як об'єкт правового регулювання, використання, відтворення та охорони.
2. Склад водного фонду України.
3. Право власності на води.
4. Водне законодавство України.
5. Види і права водокористування, охорона вод.
6. Права і обов'язки водокористувачів, відповідальність за порушення водного законодавства.
7. Підстави припинення права спеціального водокористування. Правова охорона вод, її форми.
8. Відшкодування збитків, заподіяних порушенням водного законодавства.

Література:

1. Водний кодекс України, введений в дію Постановою Верховної Ради України від 06.06.1995 №214/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
3. Мелех Л.В. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства як різновид гарантії законності // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ №1. – 2013. – С. 73–84. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2103/1/1-2013mlvrgz.pdf>

Зміст лекції

Згідно преамбули Водного кодексу України, усі води (водні об'єкти) на території України є національним надбанням Українського народу, однією з природних основ його економічного розвитку і соціального добробуту. Водні ресурси забезпечують існування людей, тваринного і рослинного світу і є обмеженими та уразливими природними об'єктами. В умовах нарощування антропогенних навантажень на природне середовище, розвитку суспільного виробництва і зростання матеріальних потреб виникає необхідність розробки і дотримання особливих правил користування водними ресурсами, раціонального їх використання та екологічно спрямованого захисту.

Водний кодекс (далі – ВК), в комплексі з заходами організаційного, правового, економічного і виховного впливу, сприятиме формуванню водно-екологічного правопорядку і забезпеченню екологічної безпеки населення України, а також більш ефективному, науково обґрунтованому використанню вод та їх охороні від забруднення, засмічення та вичерпання (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>).

За ст.3 ВК Усі води (водні об'єкти) на території України становлять її водний фонд.

До водного фонду України належать:

- 1) поверхневі води: природні водойми (озера); водотоки (річки, струмки); штучні водойми (водосховища, ставки) і канали, крім каналів на зрошувальних і осушувальних системах; інші водні об'єкти;
- 2) підземні води та джерела;
- 3) внутрішні морські води та територіальне море.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 48 з 86	

Правове регулювання використання та охорони вод обумовлено об'єктивними факторами, а саме:

- кліматичними умовами;
- обмеженістю і вразливістю вод;
- нераціональним використання водних ресурсів;
- втратою значної частини водних об'єктів природної чистоти й порушенням здатності до самоочищення;
- масштабним хімічним та бактеріологічним забрудненням водних об'єктів;
- необхідністю охорони та збереження водних біоресурсів та середовища їх існування.

Правову основу водного законодавства складають: ВК, Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», «Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів», «Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» ...

Води (водні об'єкти) є виключно власністю Українського народу і надаються тільки у користування.

Державний облік та аналіз стану водокористування здійснюються шляхом подання водокористувачами звітів про водокористування.

У галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів встановлюються такі нормативи:

- 1) нормативи екологічної безпеки водокористування;
- 2) екологічний норматив якості води масивів поверхневих та підземних вод;
- 3) нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин;
- 4) галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти;
- 5) технологічні нормативи використання води.

Водокористувачами в Україні можуть бути підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи. Водокористувачі можуть бути первинними і вторинними.

Права водокористувачів описані у ст. 43 ВК, обов'язки – у ст. 44.

Водокористування може бути двох видів - загальне та спеціальне (детальніше інформацію надано у ст. 47–50 ВК).

Відповідальність за порушення водного законодавства визначається ст. 110 ВК.

Відшкодування збитків за порушення умов водокористування обраховується за Методикою розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів в редакції, затвердженій Наказом Міндовкілля від 16.02.2021 №119 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0678-21#Text>).

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 49 з 86	

Лекція № 10

Тема: Правовий режим використання, охорони та відтворення земель

План лекції:

1. Земля як об'єкт правового регулювання, використання, відновлення та охорони.
2. Поняття та склад земельного фонду України, поділ земель на категорії, правовий режим використання, відтворення та охорони земель.
3. Охоронні та санітарно-захисні зони.
4. Правове регулювання здійснення земельної реформи в Україні.
5. Структура земельних правовідносин. Правові форми власності на землю. Підстави виникнення, зміни та припинення права власності на землю.
6. Поняття та види права землекористування, набуття і припинення права землекористування.
7. Державний земельний кадастр та Публічна кадастрова карта України.
8. Правове регулювання відтворення земель (відновлення їх родючості).
9. Форми та методи охорони земель. Зміст правової охорони земель.
10. Відповідальність за порушення законодавства щодо використання, відтворення й охорони земель.
11. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням земельного законодавства

Література:

1. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 №962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 №2768-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
3. Хоміч Л., Тимошенко М. Судова практика в екологічних спорах: ваше джерело права. Посібник з природоохоронного законодавства / Л. Хоміч, М.Тимошенко – К.: ТОВ «Екобізнес груп», 2020. – 130 с.

Зміст лекції

Згідно статті 1 Земельного Кодексу України (далі – ЗК) «земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Використання власності на землю не може завдавати шкоди правам і свободам громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.»

Земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею.

Суб'єктами земельних відносин є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади.

Об'єктами земельних відносин є землі в межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї).

Склад земель

1. До земель України належать **усі землі в межах її території**, в тому числі острови та землі, зайняті водними об'єктами, які за основним цільовим призначенням поділяються на категорії.
2. Категорії земель України мають особливий правовий режим.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 50 з 86	

3. Україна за межами її території може мати на праві державної власності земельні ділянки, правовий режим яких визначається законодавством відповідної країни.

За ст. 19 ЗК категорії земель бувають:

1. Землі України за **основним цільовим призначенням** поділяються на такі категорії:

- а) землі сільськогосподарського призначення;
- б) землі житлової та громадської забудови;
- в) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;
- г) землі оздоровчого призначення;
- ґ) землі рекреаційного призначення;
- д) землі історико-культурного призначення;
- е) землі лісогосподарського призначення;
- є) землі водного фонду;
- ж) землі промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.

2. Земельні ділянки кожної категорії земель, які не надані у власність або користування громадян чи юридичних осіб, можуть перебувати у запасі.

3. Земельна ділянка, яка за основним цільовим призначенням належить до відповідної категорії земель, відноситься в порядку, визначеному цим Кодексом, до певного виду цільового призначення, що характеризує конкретний напрям її використання та її правовий режим.

Суб'єктами права власності на землю є:

- а) громадяни та юридичні особи – на землі приватної власності;
- б) територіальні громади, які реалізують це право безпосередньо або через органи місцевого самоврядування, – на землі комунальної власності;
- в) держава, яка реалізує це право через відповідні органи державної влади, - на землі державної власності.

Право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку (ст.92 ЗК).

За ст.98 ЗК «право земельного сервітуту – це право власника або землекористувача земельної ділянки чи іншої заінтересованої особи на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками).»

За ст. 112 ЗК Охоронні зони створюються:

а) навколо особливо цінних природних об'єктів, об'єктів культурної спадщини, гідрометеорологічних станцій тощо з метою охорони і захисту їх від несприятливих антропогенних впливів;

б) навколо споруд електронних комунікацій, у тому числі базових станцій мобільного зв'язку, земних станцій супутникового зв'язку, уздовж ліній електронних комунікаційних мереж, електропередачі, земель транспорту, навколо промислових об'єктів для забезпечення нормальних умов їх експлуатації, запобігання ушкодження, а також зменшення їх негативного впливу на людей та довкілля, суміжні землі та інші природні об'єкти.

За ст.113 ЗК зони санітарної охорони створюються навколо об'єктів, де є підземні та відкриті джерела водопостачання, водозабірні та водоочисні споруди, водоводи, об'єкти оздоровчого призначення та інші, для їх санітарно-епідеміологічної захищеності.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 51 з 86	

За ст.114 ЗК санітарно-захисні зони створюються навколо об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, ультразвукових і електромагнітних хвиль, електронних полів, іонізуючих випромінювань тощо, з метою відокремлення таких об'єктів від територій житлової забудови.

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення (ст. 162 ЗК).

Охорона земель включає (ст. 164 ЗК):

- а) обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;
- б) захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб;
- в) захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;
- г) збереження природних водно-болотних угідь;
- ґ) попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;
- д) консервацію деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Рекультивация порушених земель – це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

Контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України (ст. 187 ЗК).

Моніторинг земель – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів (ст. 191 ЗК).

Державний земельний кадастр – єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах кордонів України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами, меліоративні мережі та складові частини меліоративних мереж (ст. 193 ЗК).

Посилання на Держгеокадастр: <https://e.land.gov.ua/>.

Посилання на Публічну кадастрову карту України <https://opendatabot.ua/>.

Відповідальність за порушення земельного законодавства визначається статтями 210 та 211 Земельного кодексу України. Кримінальна відповідальність за порушення норм земельного права передбачена [розділом VIII Кримінального кодексу України](#).

Посилання на Методику визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, псування земель, порушення режиму, нормативів і правил їх використання: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF#n13>.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 52 з 86	

Лекція № 11

Тема: Правовий режим використання, охорони та відтворення надр

План лекції:

1. Надра як об'єкт правового регулювання, використання та охорони.
2. Призначення Фонду надр України.
3. Правові форми і методи захисту права власності на надра.
4. Надання надр у користування, права та обов'язки надрокористувачів.
5. Плата за користування та охорона надр.
6. Правові засади видобування корисних копалин.
7. Державний контроль за веденням робіт, вивчення і охорони надр.
8. Правові засади ведення Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин України.
9. Відповідальність за порушення законодавства про надра.
10. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про надра.
11. Особливості розгляду спорів у галузі використання та охорони надр.

Література:

1. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
2. Кодекс України про надра, введений в дію Постановою Верховної Ради України від 27.04.1994 №133/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Хоміч Л., Тимошенко М. Судова практика в екологічних спорах: ваше джерело права. Посібник з природоохоронного законодавства / Л. Хоміч, М.Тимошенко – К.: ТОВ «Екобізнес груп», 2020. – 130 с.

Зміст лекції

Правове регулювання охорони та використання надр здійснюється відповідно до: Конституції України; Кодексу України про надра від 27 липня 1994 р. (далі – КНУ); Законів України: «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» від 23 грудня 1998 р., «Про угоди про розподіл продукції» від 14 вересня 1999 р., Гірничого закону України від 6 жовтня 1999 р., «Про державну геологічну службу України» від 4 листопада 1999 р., «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 р., «Про газ (метан) вугільних родовищ» від 21 травня 2009 р.; «Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року» від 21 квітня 2011 р. тощо.

Надра – це частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і простягається до глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння (ст. 1 КНУ).

Надра є виключною власністю Українського народу і надаються тільки у користування. Угоди або дії, які в прямій або прихованій формі порушують право власності Українського народу на надра, є недійсними. З метою безпосередньої реалізації права власності Українського народу на надра та для забезпечення економічних і соціальних інтересів громадян щодо прозорого використання та справедливого розподілу доходу від користування надрами громадяни України мають право на отримання відповідно до закону частини доходу державного бюджету від рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин (ст. 4 КНУ).

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 53 з 86	

Державний фонд надр включає як ділянки надр, що використовуються, так і ділянки надр, не залучені до використання, в тому числі континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони (ст. 5 КНУ).

Родовища корисних копалин – це нагромадження мінеральних речовин в надрах, на поверхні землі, в джерелах вод та газів, на дні водоймищ, які за кількістю, якістю та умовами залягання є придатними для промислового використання.

Техногенні родовища корисних копалин – це місця, де накопичилися відходи видобутку, збагачення та переробки мінеральної сировини, запаси яких оцінені і мають промислове значення. Такі родовища можуть виникнути також внаслідок втрат при зберіганні, транспортуванні та використанні продуктів переробки мінеральної сировини.

Облік ділянок надр, наданих у користування, ведеться в єдиній державній електронній геоінформаційній системі: <https://nadra.gov.ua/>.

Користувачами надр можуть бути підприємства, установи, організації, громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи (ст.13 КНУ). Види користування надрами визначені ст.14 КНУ. Право користування надрами надається шляхом надання спеціального дозволу на користування надрами. Спеціальний дозвіл на користування надрами надається за результатами аукціону (електронних торгів). При укладенні угод про розподіл продукції надра надаються в користування на підставі угоди про розподіл продукції з оформленням спеціального дозволу на користування надрами.

ЗУ «Про розподіл продукції» визначає основні правові вимоги та особливості правовідносин щодо користування надрами на умовах розподілу продукції: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14#Text>.

Гірничий відвід – це частина надр, надана користувачам для промислової розробки родовищ корисних копалин та цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

Землевласники і землекористувачі в межах земельних ділянок, які перебувають у їх власності або користуванні, мають право без спеціального дозволу та гірничого відводу видобувати для своїх господарських і побутових потреб, не пов'язаних із відчуженням видобутих корисних копалин, корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розробки до 2 метрів, а також підземні води (крім мінеральних) для всіх потреб, крім виробництва фасованої питної води, за умови що обсяг видобування підземних вод із кожного з водозаборів не перевищує 300 м³ на добу (ст.23 КНУ).

Права та обов'язки користувачів надр визначені ст.24 КНУ.

Плата за користування надрами встановлюється [Податковим кодексом України](#) та справляється у вигляді (ст.28 КНУ):

- 1) рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин;
- 2) рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

За надання спеціального дозволу на користування надрами справляється відповідна плата (збір). Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин відповідно до угоди про розподіл продукції справляється відповідно до [Закону України "Про угоди про розподіл продукції"](#).

Доступ до всієї геологічної інформації, що є у державній власності, є відкритим, крім випадків, встановлених законами України ["Про державну таємницю"](#) та ["Про санкції"](#).

Доступ до первинної (необробленої) та вторинної (обробленої) геологічної інформації, що є у державній власності, є безоплатним, крім випадків, визначених цим Кодексом. Вторинна (оброблена) геологічна інформація, що є у державній власності, розміщується у відкритому онлайн-доступі на Державному геологічному веб-порталі.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 54 з 86	

Родовища, в тому числі техногенні, запаси і прояви корисних копалин підлягають обліку у державному кадастрі родовищ і проявів корисних копалин та державному балансі запасів корисних копалин. Відповідна інформація розміщується на Державному геологічному веб-порталі. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин відображається з урахуванням відомостей, отриманих з Державного земельного кадастру.

Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин містить відомості про кожне родовище, включене до Державного фонду родовищ корисних копалин, щодо кількості та якості запасів корисних копалин і наявних у них компонентів, гірничо-технічних, гідрогеологічних та інших умов розробки родовища та його геолого-економічну оцінку, а також відомості про кожний прояв корисних копалин.

Основні вимоги в галузі охорони надр визначені ст.56 КНУ.

Державний контроль і нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанню та охороною спрямовані на забезпечення додержання всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами встановленого порядку користування надрами, виконання інших обов'язків щодо охорони надр, встановлених законодавством України (ст.60 КНУ)

Розрахунок розміру збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами здійснюється відповідно до [методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1337-22#n16](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1337-22#n16).

Відповідальність за порушення законодавства про надра визначається статтею 65 Кодексу України про надра. **Кримінальна відповідальність** передбачена за такі діяння, які становлять суспільну небезпеку і порушують законодавство про використання і охорону надр. Цей вид відповідальності застосовується значно рідше порівняно з іншими видами відповідальності оскільки в кримінальному законодавстві встановлено більш вузьке коло злочинних правопорушень у цій сфері та визначена статтями Кримінального кодексу України (наприклад, ст. 240, 244).

Спори у галузі використання та охорони надр є суттєвою складовою спорів у сфері захисту довкілля та **розглядаються:**

- органом державного геологічного контролю – Державна служба геології та надр України (Держгеонадра);
- органом державного гірничого нагляду – Державна служба України з питань праці;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів - Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція);
- місцевими радами;
- судом у порядку, встановленому законодавством України.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 55 з 86	

Лекція № 12

Тема: Правовий режим використання, охорони та відтворення лісів та рослинного світу

План лекції:

1. Ліс та рослинний світ як об'єкти правового регулювання, використання, відновлення та охорони.
2. Законодавство України про використання, відтворення і охорону рослинного світу.
3. Зелена книга України.
4. Лісовий фонд України. Лісові ресурси.
5. Право власності на ліс та лісокористування. Контроль за охороною, захистом, відтворенням лісів, використанням лісових ресурсів.
6. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці та інших другорядних лісових матеріалів.
7. Правові засади державного обліку лісового фонду і ведення лісового кадастру. Плата за використання лісових ресурсів.
8. Відповідальність за порушення лісового законодавства. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну рослинному світу та лісу.

Література:

1. Лісовий кодекс України, введений в дію Постановою Верховної Ради України від 21.04.1994 №3852-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
2. Закон України «Про рослинний світ» від 09.04.1999 №591-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>
3. Хоміч Л., Тимошенко М. Судова практика в екологічних спорах: ваше джерело права. Посібник з природоохоронного законодавства / Л. Хоміч, М.Тимошенко – К.: ТОВ «Екобізнес груп», 2020. – 130 с.

Зміст лекції

За статтею 1 Лісового кодексу України (далі – ЛК) ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місцезонашуванням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави.

Лісові відносини в Україні регулюються Конституцією України, [Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища"](#), Лісовим кодексом України, іншими законодавчими актами України, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

До лісового фонду України належать усі ліси на території України незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, у тому числі лісові ділянки, захисні насадження лінійного типу площею не менше 0,1 гектара, інші лісовкриті землі.

Лісовими ресурсами є деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів. До лісових ресурсів також належать корисні

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
			Стор. 56 з 86

властивості лісів (здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню тощо), що використовуються для задоволення суспільних потреб (ст. 6 ЛК).

Ліси можуть перебувати в державній, комунальній та приватній власності.

Право користування лісами здійснюється в порядку постійного та тимчасового користування лісами. Ліси на землях державної та комунальної власності, спеціалізовані лісгосподарські підприємства не є об'єктами державно-приватного партнерства згідно із [Законом України](#) "Про державно-приватне партнерство", зокрема об'єктами концесії згідно із [Законом України](#) "Про концесію" (ст. 16 ЛК).

Права та обов'язки постійних лісокористувачів визначені статтями 19–21 ЛК.

Лісовий сервітут – право на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною лісовою ділянкою.

Порядок організації охорони і захисту лісів визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2022 №612: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2022-%D0%BF#n9>.

Державний лісовий кадастр на території України ведеться з метою ефективної організації охорони і захисту лісів, раціонального використання лісового фонду України, відтворення лісів, здійснення систематичного контролю за якісними і кількісними змінами лісів. Державний лісовий кадастр включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із [Законом України](#) "Про національну інфраструктуру геопросторових даних" (ст. 49 ЛК).

Спеціальне використання лісових ресурсів врегульоване ст. 67 ЛК та Постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 №761 Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF#Text>). Спеціальне використання лісових ресурсів на виділеній лісовій ділянці проводиться за спеціальним дозволом – лісорубний квиток або лісовий квиток, що видається безоплатно. Спеціальний дозвіл на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства. Спеціальний дозвіл на інші види спеціального використання лісових ресурсів видається власниками лісів або постійними лісокористувачами. Спеціальне використання лісових ресурсів, крім розміщення пасік, є платним. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів встановлюється [Податковим кодексом України](#).

Державний контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Використання корисних властивостей лісів для потреб мисливського господарства здійснюється відповідно до ЛК, законів України ["Про тваринний світ"](#), ["Про мисливське господарство та полювання"](#).

Порядок охорони, захисту, використання та відтворення лісів на землях природно-заповідного фонду визначається відповідно до [Закону України "Про природно-заповідний фонд України"](#), ЛК та інших актів законодавства. Охорона, захист, використання та відтворення лісів на земельних ділянках зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення, здійснюються в порядку, встановленому [Законом України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи"](#).

Відповідальність за порушення лісового законодавства визначається статтею 105 Лісового кодексу України.

Відшкодування шкоди, заподіяної лісу внаслідок порушення лісового законодавства регулюється статтею 107 ЛК.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 57 з 86	

Рослинний світ

Відносини у сфері охорони, використання та відтворення рослинного світу регулюються Конституцією України, законами України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про природно-заповідний фонд України", Лісовим кодексом України, Законом України «Про рослинний світ» та іншими нормативно-правовими актами.

Завданням законодавства України про рослинний світ є регулювання суспільних відносин у сфері охорони, використання та відтворення дикорослих та інших несільськогосподарського призначення судинних рослин, мохоподібних, водоростей, лишайників, а також грибів, їх угруповань і місцезростань.

Використання природних рослинних ресурсів здійснюється в порядку загального або спеціального використання. Загальне використання природних рослинних ресурсів в Україні здійснюється безоплатно. Спеціальне використання природних рослинних ресурсів є платним.

Відтворення природних рослинних ресурсів здійснюється власниками та користувачами (в тому числі орендарями) земельних ділянок, на яких знаходяться об'єкти рослинного світу.

Охорона рослинного світу передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності і цілісності об'єктів рослинного світу, охорону умов їх місцезростання, збереження від знищення, пошкодження, захист від пожеж, шкідників і хвороб, а також невиснажливе використання.

Рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види рослин, що зростають в природних умовах на території України, в межах її територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України.

Рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, та типові природні рослинні угруповання підлягають охороні на всій території України і заносяться до Зеленої книги України.

Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про Зелену книгу України» від 29.08.2002 №1286: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF#Text>.

Посилання на Зелену книгу України: <https://greenbook.land.kiev.ua/>.

Державний облік і кадастр рослинного світу містять систему відомостей і документів про розподіл об'єктів рослинного світу між власниками і користувачами (в тому числі орендарями) земельних ділянок, кількісні та якісні характеристики народногосподарської і наукової цінності рослинних ресурсів, поділ природних рослинних угруповань на категорії, економічну оцінку технічних, кормових, лікарських, харчових та інших властивостей природних рослинних ресурсів, інші дані про рослинні природні ресурси, необхідні для забезпечення їх невиснажливого використання, відтворення й ефективної охорони.

Відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ регулюється статтею 40 ЗУ «Про рослинний світ».

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 58 з 86	

Лекція № 13

Тема: Правовий режим використання, охорони та відтворення тваринного світу

План лекції:

1. Тваринний світ як об'єкт використання, відтворення та правової охорони.
2. Право власності на об'єкти тваринного світу.
3. Право користування об'єктами тваринного світу, його види.
4. Правове регулювання мисливства, полювання та рибальства.
5. Добування диких тварин з метою утримання і розведення у неволі чи напіввільних умовах.
6. Законодавство України про використання, відтворення і охорону тваринного світу.
7. Державний облік ведення кадастру тваринного світу, Червоної книги України.
8. Основні вимоги та принципи права, обов'язки громадян при використанні об'єктів тваринного світу.
9. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну знищенням і незаконним добуванням об'єктів тваринного світу.

Література:

1. Лісовий кодекс України, введений в дію Постановою Верховної Ради України від 21.04.1994 №3852-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
2. Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 №2894-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
3. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
4. Синоверська Т.І. Міжнародне та національне законодавство у сфері захисту тварин від жорстокого поводження. Часопис Київського університету права. 2019/1. С. 257-262. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/235/220/>

Зміст лекції

Згідно преамбули Закону України «Про тваринний світ» тваринний світ є одним з компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

Відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, об'єкти якого перебувають у стані природної волі, у напіввільних умовах чи в неволі, на суші, у воді, ґрунті та повітрі, постійно чи тимчасово населяють територію України або належать до природних багатств її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, регулюються [Конституцією України](#), законом України «Про тваринний світ», законами України ["Про охорону навколишнього природного середовища"](#), ["Про мисливське господарство та полювання"](#) та іншими нормативно-правовими актами.

Об'єктами тваринного світу є:

- дикі тварини - хордові, в тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі;
- частини диких тварин (роги, шкіра тощо);

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 59 з 86	

- продукти життєдіяльності диких тварин (мед, віск тощо).

Об'єкти тваринного світу, а також нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати та інше житло і споруди тварин, місця токування, линяння, гніздових колоній птахів, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції, підлягають охороні.

За ст. 5 ЗУ «Про тваринний світ» об'єкти тваринного світу, які перебувають у стані природної волі і знаходяться в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, є об'єктами права власності Українського народу.

Об'єкти тваринного світу в Україні можуть перебувати у державній, комунальній (ст. 6) та приватній (ст. 7 ЗУ «Про тваринний світ») власності. Об'єкти тваринного світу в Україні знаходяться під охороною держави незалежно від права власності на них.

Громадянам гарантується право безоплатного загального використання об'єктів тваринного світу для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних тощо). Загальне використання об'єктів тваринного світу здійснюється без вилучення об'єктів тваринного світу з природного середовища (за винятком любительського і спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування в межах встановлених законодавством обсягів безоплатного вилову) (ст. 16 ЗУ «Про тваринний світ»).

До спеціального використання об'єктів тваринного світу належать усі види використання тваринного світу (за винятком передбачених законодавством випадків безоплатного любительського і спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування), що здійснюються з їх вилученням (добуванням, збиранням тощо) із природного середовища. Спеціальне використання об'єктів тваринного світу в порядку ведення мисливського і рибного господарства здійснюється з наданням відповідно до закону підприємствам, установам, організаціям і громадянам права користування мисливськими угіддями та рибогосподарськими водними об'єктами. Спеціальне використання об'єктів тваринного світу здійснюється лише за відповідними дозволами. За спеціальне використання об'єктів тваринного світу справляється збір (ст. 17-18 ЗУ «Про тваринний світ»).

Види використання об'єктів тваринного світу (ст. 20 ЗУ «Про тваринний світ»):

- мисливство;
- рибальство, включаючи добування водних безхребетних тварин;
- використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях;
- використання корисних властивостей життєдіяльності тварин - природних санітарів середовища, запилювачів рослин тощо;
- використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності;
- добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі.

Правові заходи щодо охорони, використання і відтворення тваринного світу, об'єкти якого перебувають у стані природної волі, у напіввільних умовах чи в неволі, на суші, у воді, ґрунті та повітрі, постійно чи тимчасово населяють територію України або належать до природних багатств її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, розміщені у різних нормативних актах, законах, постановах, положеннях, інструкціях, і до яких належать: загальні положення Конституції України та Земельного, Водного і Лісового кодексів, а також спеціальні положення Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991, «Про тваринний світ» від 13.12.2001, «Про мисливське господарство та полювання» від 22.02.2000, «Про Червону книгу України» від 07.02.2002, «Про захист тварин від

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
			Стор. 60 з 86

жорстокого поводження» від 21.02.2006, «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» від 06.02.2003, «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992, «Про виключну (морську) економічну зону України» від 16.05.1995, «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011, а також іншими нормативно-правовими актами.

Відносини у галузі охорони, використання та відтворення сільськогосподарських, свійських тварин, а також діяльність, пов'язана з охороною і відтворенням залишків викопних тварин, регулюються нормами аграрного, цивільного та інших галузей законодавства. Окремі норми щодо охорони тваринного світу містяться у цивільному, адміністративному та кримінальному законодавстві, зокрема стосовно притягнення винних осіб до певних видів юридичної відповідальності.

Державний кадастр тваринного світу – систематизована сукупність відомостей про географічне поширення видів (груп видів) тварин, їх чисельність і стан, характеристики середовища їх перебування і сучасного господарського використання, а також інших даних, необхідних для забезпечення охорони і раціонального використання тваринного світу. (відповідна Постанова КМУ від 15.11.1994 №772 – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-94-%D0%BF>).

Червона книга України є офіційним державним документом, який містить перелік рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, а також узагальнені відомості про сучасний стан цих видів тваринного і рослинного світу та заходи щодо їх збереження і відтворення (ст. 3 ЗУ «Про Червону книгу України» від 07.02.2002 № 3055-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text>). Посилання на Червону книгу України: <https://redbook.land.kiev.ua/1.html>.

Розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання) та методика її розрахунку визначена постановою Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 №1030 «Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання)».

Основні вимоги та принципи права, обов'язки громадян при використанні об'єктів тваринного світу описані статтями 21-34 ЗУ «Про тваринний світ».

Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу визначена ст. 63 ЗУ «Про тваринний світ».

Міжнародні конвенції зі збереження тварин

1. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032;

2. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонська), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_136;

3. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтонська), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129 (стосується також тварин, які перебувають в неволі);

4. Європейська конвенція про захист домашніх тварин;

5. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментів або в інших наукових цілях;

6. Європейська конвенція про захист тварин при міжнародних перевезеннях;

7. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення (Бухарестська).

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 61 з 86	

Лекція № 14

Тема: Правовий режим використання та охорони об'єктів природно-заповідного фонду та Смарагдової мережі

План лекції:

1. Природно-заповідний фонд України як об'єкт правової охорони.
2. Поняття та види територій і об'єктів природно-заповідного фонду.
3. Форми права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.
4. Правовий режим природного заповідника, національного природного парку, національного ландшафтного парку, заказника, пам'ятки природи та заповідного урочища. Особливості правового режиму ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків і парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Правовий режим охоронних зон природно-заповідного фонду.
5. Функції управління в галузі охорони і використання природно-заповідного фонду.
6. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
7. Законодавство України про природно-заповідний фонд.
8. Особливості застосування положень міжнародних природоохоронних конвенцій.
9. Правова невизначеність Смарагдової мережі.
10. Майнова (таксова) відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Література:

1. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. І. І. Каракаша – Одеса: 2020. – 321 с.
2. Закон України «Про природно-заповідний фонд» від 16.06.1992 №2456-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд України від 19.04.1993 № 287. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287-93-%D0%BF#top>
4. Проект Закону про території Смарагдової мережі від 04.12.2020 №4461. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70592
5. Як налагодити ефективність імплементації міжнародних багатосторонніх угод у сфері довкілля в Україні?: Аналітичний документ / Н. Андрусевич, Г. Голубовська-Онісімова. – К., 2018. – 90 с. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/YAk-nalagodyty-efektyvnist-implementatsiyi-mizhnarodnyh-bagatostoronnih-ugod-u-sferi-dovkillya-v-Ukrayini.pdf>

Зміст лекції

Згідно преамбули Закону України «Про природно-заповідний фонд» (далі – ЗУ «Про ПЗФ») **природно-заповідний фонд** становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища. Природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 62 з 86	

До природно-заповідного фонду України належать (ст. 3 ЗУ «Про ПЗФ»):

- природні території та об'єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища;
- штучно створені об'єкти – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва залежно від їх екологічної і наукової, історико-культурної цінності можуть бути загальнодержавного або місцевого значення.

Залежно від походження, інших особливостей природних комплексів та об'єктів, що оголошуються заказниками чи пам'ятками природи, мети і необхідного режиму охорони:

- заказники поділяються на ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загальногеологічні, палеонтологічні та карстово-спелеологічні;

- пам'ятки природи поділяються на комплексні, пралісові, ботанічні, зоологічні, гідрологічні та геологічні. Пам'ятки природи можуть розташовуватися на території інших об'єктів природно-заповідного фонду.

Форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду

Території природних заповідників, заповідні зони біосферних заповідників, землі та інші природні ресурси, надані національним природним паркам, є власністю Українського народу. Регіональні ландшафтні парки, зони – буферна, антропогенних ландшафтів, регульованого заповідного режиму біосферних заповідників, землі та інші природні ресурси, включені до складу, але не надані національним природним паркам, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва можуть перебувати як у власності Українського народу, так і в інших формах власності, передбачених законодавством України. Ботанічні сади, дендрологічні парки та зоологічні парки, створені до прийняття цього Закону, не підлягають приватизації.

Землі природно-заповідного фонду – це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначається статтями 14–40 ЗУ «Про ПЗФ». Організація охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначається статтями 60–62 ЗУ «Про ПЗФ».

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду є системою необхідних і достовірних відомостей про природні, наукові, правові та інші характеристики територій та об'єктів, що входять до складу природно-заповідного фонду. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду містить відомості про правовий статус, належність, режим, географічне положення, кількісні і якісні характеристики цих територій та об'єктів, їх природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну й іншу цінність. (ст. 56–59 ЗУ «Про ПЗФ»).

Міжнародні природоохоронні конвенції, ратифіковані Україною:
<https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2617-environment>

	<p style="text-align: center;">Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»</p>	<p style="text-align: center;">Шифр документа</p>	<p style="text-align: center;">СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023</p>
			<p style="text-align: center;">Стор. 63 з 86</p>

Правова невизначеність Смарагдової мережі

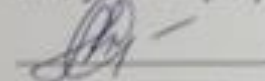
Законопроект про території Смарагдової мережі станом на кінець 2023 р. знаходиться на повторному доопрацюванні після чергового відхилення Верховною Радою України. Відсутність ЗУ створює правову колізію: ЗУ «Про ОВД» та більшість Висновків з ОВД вимагають «особливого поводження» та збереження територій Смарагдової мережі, яка при цьому не має правового статусу в Україні.

Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд визначається ст. 64–65 ЗУ «Про ПЗФ», майнова (таксова) відповідальність – Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 № 287.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екології

 Дудар Т.В.

«20» 12 2023 р.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з дисципліни «Природоохоронне законодавство»

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Галузь знань: 10 «Природничі науки»
Спеціальність: 101 «Екологія»

Укладачі: Якименко Г.М., к.б.н.,
доцент кафедри екології
Саснко Т.В., д.н.н., проф.,
професор кафедри екології

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 65 з 86	

Модуль №1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Практична робота 1. Механізми опрацювання змін природоохоронного законодавства України.

Практична робота 2. Екологічні нормативи в природоохоронному законодавстві.

Практична робота 3. Адміністративна та дисциплінарна відповідальність за порушення природоохоронного законодавства (на прикладах).

Практична робота 4. Кримінальна відповідальність за порушення природоохоронного законодавства (на прикладах).

Модуль №2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Практична робота 5. Кейси з правового режиму використання та охорони атмосферного повітря (судові справи).

Практична робота 6. Кейси з правового режиму використання та охорони вод (судові справи).

Практична робота 7. Кейси з правового режиму використання та охорони рослинного світу (судові справи).

Практична робота 8. Кейси з правового режиму використання та охорони об'єктів природно-заповідного фонду та Смарагдової мережі (судові справи).

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 66 з 86	

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екології

 Дудар Т.В.

«10» «12» 2023 р.

**ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ
з дисципліни «Природоохоронне законодавство»**

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Галузь знань: 10 «Природничі науки»
Спеціальність: 101 «Екологія»

Укладачі: Якименко Г.М., к.б.н.,
доцент кафедри екології
Сасно Т.В., д.п.н., проф.,
професор кафедри екології

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 67 з 86	

Вимоги до виконання домашнього завдання

1. Домашнє завдання з дисципліни «Природоохоронне законодавство» виконується у шостому семестрі з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та практичних вмінь, набутих здобувачем у процесі засвоєння навчального матеріалу дисципліни.

2. Основне завдання здобувачів вищої освіти при виконанні та захисті домашнього завдання полягає в:

- застосуванні отриманих знань з природоохоронного законодавства;
- розвитку навичок аргументовано (з посиланням на статті нормативно-розпорядчих документів) доводити власну професійну позицію, знаходити та використовувати прецеденти екологічних судових рішень;
- аналізі судових екологічних кейсів з літературних джерел, Інтернет-видань і сайтів тощо;
- презентації власної обґрунтованої позиції як на стороні звинувачення, так і з боку захисту.

3. Здобувачі мають розробити сценарій вирішення екологічного спору, який виник внаслідок фіксації порушень природоохоронного законодавства суб'єктом господарювання за результатами перевірки Держекоінспекції.

4. Метою домашнього завдання є оволодіння здобувачами практичними навичками застосування механізмів екологічного права у відносинах, які виникають між суб'єктами екологічного права.

5. Теми домашніх завдань повинні бути актуальними в науковому та практичному значенні, враховувати реальні практичні та наукові потреби сьогодення, відповідати профілю роботи кафедри, спеціальності 101 «Екологія» та освітньо-професійній програмі «Екологія та охорона навколишнього середовища».

6. Тема досліджень, змістовна частина в межах певного екологічного спору вибирається здобувачем вищої освіти самостійно, обговорюється з викладачем та затверджується.

7. Виконання, оформлення та захист домашнього завдання здійснюється здобувачем відповідно до цих вказівок.

8. Домашнє завдання має бути оформлено у текстовому редакторі у форматі .doc або .pdf. Загальний обсяг домашнього завдання складає 10–20 сторінок формату А4. Тип шрифту – Times New Roman, кегль (розмір) – 14 pt, міжрядковий інтервал – 1,5, абзацний відступ (відступ першої стрічки кожного абзацу від лівого поля) – 1,25 мм, колір шрифту – чорний. Друкований текст вирівнюється по ширині сторінки. При оформленні роботи встановлюються такі поля: 20 мм – ліве, верхнє, нижнє; 10 мм – праве.

9. Нумерація сторінок ставиться у правому нижньому кутку в колонтитулі і починається зі сторінки зі змістом, на якій вказується фактичний номер сторінки.

10. Заголовки змісту мають точно відповідати заголовкам в тексті. Кожен новий розділ починається з нової сторінки. У тексті роботи назви розділів пишуться прописними літерами жирним кеглем по центру.

11. Домашнє завдання має містити титульну сторінку, основну частину (не менше двох розділів) та список використаних літературних джерел.

12. Захист ДЗ відбувається на одному із останніх занять з демонстрацією основної частини домашнього завдання і доповіді на 5–10 хв, після чого присутні студенти і викладач задають питання та обговорюють доповідь.

13. Весь матеріал домашнього завдання і захист оцінюються викладачем відповідно до критеріїв, наведених нижче.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 68 з 86	

Критерії оцінки виконання домашнього завдання

Оцінка за виконання та захист ДЗ становить максимально 10 балів.

Оцінка «відмінно» (9–10 балів) ставиться, якщо ДЗ виконано в повному обсязі, обґрунтовано; здобувач демонструє знання матеріалу роботи на рівні 90–100 %.

Оцінка «добре» (8 балів) ставиться, якщо ДЗ виконано з незначними помилками, але у повному обсязі. Здобувач демонструє знання матеріалів роботи на рівні 75–90 %.

Оцінка «задовільно» (7–8 балів) ставиться, якщо ДЗ виконано не в повному обсязі, але здобувач демонструє знання наведеного матеріалу роботи на рівні 50–75 %.

Оцінка «незадовільно» (0–6 балів) ставиться, якщо здобувач неправильно виконав завдання ДЗ або взагалі не виконав завдання; здобувач не може відповісти на питання.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 69 з 86	

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екології

_____ Дудар Т.В.

«20» 12 2023 р.

**ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ЗФН)
з дисципліни «Природоохоронне законодавство»**

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Галузь знань: 10 «Природничі науки»
Спеціальність: 101 «Екологія»

Укладачі: Якименко Г.М., к.б.н.,
доцент кафедри екології
Сасенко Т.В., д.п.н., проф.,
професор кафедри екології

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 70 з 86	

1. Вказівки по виконанню

Виконання контрольної роботи полягає в написанні відповідей на поставлені запитання. До виконання роботи слід приступати після завершення вивчення літератури. Відповіді повинні бути змістовні, достатньо повні і чітко відповідати на поставлені питання, не мати міркувань і ухилень від суті питання. Контрольна робота повинна бути написана грамотно, з послідовним викладом матеріалу і правильною редакцією тексту, розбірливим почерком і добре оформлена. Перед кожним розділом контрольної роботи треба писати заголовок. Номери питань для виконання роботи призначаються викладачем в індивідуальному порядку.

2. Перелік питань для виконання контрольної роботи

1. Опишіть сфери суспільних правовідносин в контексті екологічного права.
2. Що є предметом екологічного права?
3. Дайте визначення та перелік основних типів екологічних правовідносин.
4. Дайте визначення суб'єктів екологічного права.
5. Дайте визначення об'єктів екологічного права.
6. Опишіть основні ознаки об'єктів екологічного права.
7. Опишіть принципи екологічного права.
8. Опишіть принцип правового закріплення приналежності природних ресурсів.
9. Дайте визначення системи екологічного права, опишіть її аспекти.
10. Дайте визначення джерел екологічного права.
11. Дайте визначення законодавчих та нормативних правових актів.
12. Опишіть участь України в системі міжнародної природоохоронної співпраці з точки зору екологічного права.
13. Дайте визначення методу правового регулювання суспільних відносин.
14. Дайте визначення методу правового регулювання екологічних відносин.
15. Опишіть поняття екологічна правоздатність.
16. Дайте визначення еколого-правового статусу людини.
17. Елементи статусу громадянина в екологічних правовідносинах.
18. Дайте нормативне визначення екологічної політики з правової точки зору.
19. Опишіть суть активної екологічної політики.
20. Опишіть суть пасивної екологічної політики.
21. Дайте визначення екологічних стандартів та екологічних лімітів з точки зору екологічного права, наведіть правове джерело визначення.
22. Дайте визначення екологічних нормативів з точки зору екологічного права, наведіть правове джерело визначення.
23. Яким чином забезпечується державний моніторинг довкілля? Обґрунтуйте свою думку посиланням на статті закону/постанови/розпорядження.
24. Якими нормативно-правовими актами регулюється екологічна стандартизація? (з посиланням на статті цих актів)
25. Які екологічні стандарти (класифікація) використовуються в Україні?
26. Що таке технічні регламенти з точки зору екологічної стандартизації?
27. Дайте визначення права природокористування з точки зору екологічного права.
28. Класифікація права природокористування за видами природних об'єктів.
29. Класифікація права природокористування за суб'єктами права.
30. Опишіть відособлене право природокористування.
31. Опишіть спільне право природокористування.
32. Дайте визначення та наведіть приклади об'єктів права природокористування.
33. Які основні риси притаманні природним об'єктам загального користування?

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 71 з 86	

34. Дайте визначення та наведіть приклади суб'єктів права природокористування.
35. Опишіть загальні та спеціальні права природокористувачів.
36. Опишіть загальні та спеціальні обов'язки природокористувачів.
37. Опишіть права та обов'язки орендаря природних ресурсів.
38. Опишіть права та обов'язки орендодавця природних ресурсів.
39. Дайте визначення екологічної безпеки з точки зору екологічного права (з посиланням на статтю нормативно-правового акту).
40. Дайте визначення права екологічної безпеки.
41. Опишіть об'єкти екологічної безпеки.
42. Опишіть суб'єкти екологічної безпеки.
43. Дайте визначення та наведіть приклади відповідальності за екологічні правопорушення.
44. За які правопорушення можлива дисциплінарна відповідальність? Види дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення..
45. За які правопорушення можлива адміністративна відповідальність? Види адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення
46. За які правопорушення можлива кримінальна відповідальність? Види кримінальної відповідальності за екологічні правопорушення.
47. Охарактеризуйте види користування атмосферним повітрям з посиланням на статті законодавчих актів.
48. Що включає в себе охорона атмосферного повітря згідно вимог природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
49. Наведіть класифікацію та опис заходів, спрямованих на попередження забруднення та відновлення стану атмосферного повітря. Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
50. Опишіть якими нормативами потрібно керуватись в галузі охорони вод. Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
51. Які складові містить Водний фонд України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
52. Надайте характеристику первинних водокористувачів. Опишіть їх права та обов'язки. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
53. Надайте характеристику вторинних водокористувачів. Опишіть їх права та обов'язки. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
54. Що включає в себе охорона вод згідно вимог природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
55. Які об'єкти тваринного світу охороняються природоохоронним законодавством? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
56. Яких вимог та принципів необхідно дотримуватись при охороні, використанні та відтворенні тваринного світу? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
57. Опишіть завдання Державного кадастру тваринного світу. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
58. Опишіть завдання Червоної книги України. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
59. Дайте визначення природно-заповідного фонду України. Яке його основне призначення? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
60. Яка діяльність забороняється на землях природно-заповідного фонду України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.

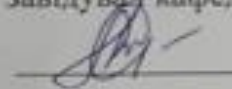
	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 72 з 86	

61. Які складові входять до лісового фонду України? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
62. Що є лісовими ресурсами згідно природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
63. Опишіть завдання Державного лісового кадастру. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
64. Опишіть завдання Зеленої книги України. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
65. В чому полягають правові особливості користування землями енергетики? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
66. Опишіть на чому базуються принципи земельного законодавства, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
67. Опишіть поняття «право власності на землю». Які суб'єкти права мають право власності на землю? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
68. В чому основне призначення санітарно-захисної зони? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
69. Опишіть зміст охорони земель. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
70. Опишіть завдання Державного земельного кадастру. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
71. Які суб'єкти права можуть бути власниками надр? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
72. Які складові містить Державний фонд надр? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
73. В чому полягає основне завдання Єдиної державної електронної геоінформаційної системи користування надрами? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
74. Які складові містить Єдина державна електронна геоінформаційна система користування надрами? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
75. В чому полягає суть та призначення «розподілу продукції» згідно правового регулювання використання надр? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екології

 Дудар Т.В.

«20» 12 2023 р.

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
з дисципліни «Природоохоронне законодавство»**

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Галузь знань: 10 «Природничі науки»
Спеціальність: 101 «Екологія»

Укладачі: Якименко Г.М., к.б.н.,
доцент кафедри екології
Савенко Т.В., д.п.н., проф.,
професор кафедри екології

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 74 з 86	

Модуль №1. Загальні положення екологічного права

1. Опишіть принципи екологічного права.
2. Дайте визначення екологічного права з юридичної, суспільної та природоохоронної точки зору.
3. Опишіть сфери суспільних правовідносин в контексті екологічного права.
4. Що є предметом екологічного права? Наведіть декілька прикладів предметів екологічного права.
5. Дайте визначення та перелік основних типів екологічних правовідносин.
6. Дайте визначення суб'єктів екологічного права. Наведіть декілька прикладів суб'єктів екологічного права.
7. Дайте визначення об'єктів екологічного права. Наведіть декілька прикладів об'єктів екологічного права.
8. Опишіть основні ознаки об'єктів екологічного права.
9. Опишіть принцип правового забезпечення екологічної безпеки.
10. Опишіть принцип правового закріплення приналежності природних ресурсів.
11. Дайте визначення системи екологічного права, опишіть її аспекти.
12. Опишіть загальну частину екологічного права.
13. Опишіть особливу частину екологічного права.
14. Опишіть системи екологічного права як навчальну дисципліну.
15. Опишіть системи екологічного права як еколого-правову науку.
16. Дайте визначення джерел екологічного права.
17. Дайте визначення законодавчих та нормативних правових актів.
18. Опишіть класифікацію джерел екологічного права за предметом правового регулювання (з прикладами).
19. Опишіть класифікацію джерел екологічного права за способом правового регулювання (з прикладами).
20. Опишіть класифікацію джерел екологічного права за часом дії (з прикладами).
21. Опишіть класифікацію джерел екологічного права за ступенем систематизації (з прикладами).
22. Опишіть участь України в системі міжнародної природоохоронної співпраці з точки зору екологічного права.
23. Дайте визначення методу правового регулювання суспільних відносин.
24. Опишіть два основні способи впливу на поведінку людини (з точки зору суспільного права).
25. Наведіть приклади застосування диспозитивного екологічного права.
26. Наведіть приклади застосування імперативного екологічного права.
27. Дайте визначення методу правового регулювання екологічних відносин.
28. Опишіть поняття екологічна правоздатність.
29. Опишіть поняття екологічна правосуб'єктивність.
30. Ознаки юридичних осіб в екологічних правових відносинах.
31. Ознаки фізичних осіб в екологічних правових відносинах.
32. Дайте визначення еколого-правового статусу людини.
33. Елементи статусу громадянина в екологічних правовідносинах.
34. Екологічні обов'язки громадянина: перелік та яким документом визначені (посилання на конкретну статтю).
35. Який нормативний документ є «екологічною конституцією» України? Які основні положення він містить?

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
			Стор. 75 з 86

36. Яким чином здійснюється державне регулювання охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів?
37. Яким документом визначені основні напрями державної політики в галузі охорони довкілля? Зазначте основні такі напрями.
38. Дайте нормативне визначення екологічної політики з правової точки зору.
39. Опишіть суть активної екологічної політики.
40. Опишіть суть пасивної екологічної політики.
41. Які нормативно-правові акти визначають основи охорони довкілля?
42. Опишіть концепцію екологічного дерева Костецького.
43. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 1990-2000 рр.
44. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 2000-2010 рр.
45. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 2010-2020 рр.
46. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 2014-2023 рр.
47. Опишіть основні горизонтальні реформи природоохоронного законодавства.
48. Опишіть основні секторальні реформи природоохоронного законодавства.
49. Зазначте підстави впровадження закону України «Про оцінку впливу на довкілля».
50. Зазначте підстави впровадження закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».
51. Опишіть основні зміни природоохоронного законодавства за час війни (лютий 2022-грудень 2023).
52. Дайте визначення екологічних стандартів та екологічних лімітів з точки зору екологічного права, наведіть правове джерело визначення.
53. Дайте визначення екологічних нормативів з точки зору екологічного права, наведіть правове джерело визначення.
54. Який орган влади встановлює порядок розробки екологічних нормативів? Який орган влади розробляє екологічні нормативи? Який орган влади затверджує екологічні нормативи? Обґрунтуйте свою думку посиланням на закон/постанову/розпорядження (конкретна стаття).
55. Який орган влади розробляє екологічні нормативи? Який орган влади затверджує екологічні нормативи? Обґрунтуйте свою думку посиланням на закон/постанову/розпорядження (конкретна стаття).
56. Яким чином забезпечується державний моніторинг довкілля? Обґрунтуйте свою думку посиланням на статті закону/постанови/розпорядження.
57. Опишіть систему державного моніторингу довкілля. Який орган влади відповідає за її розробку? Який орган влади відповідає за її впровадження? Який орган влади відповідає за її підтримку? Обґрунтуйте свою думку посиланням на статті закону/постанови/розпорядження.
58. Опишіть основні засади державного моніторингу атмосферного повітря з посиланням на нормативно-правові акти.
59. Якими нормативно-правовими актами регулюється екологічна стандартизація? (з посиланням на статті цих актів).
60. Які екологічні стандарти (класифікація) використовуються в Україні?
61. Опишіть національну систему екологічних стандартів.
62. Що таке технічні регламенти з точки зору екологічної стандартизації?
63. Що собою представляє екологічна платформа «Екосистема»? Наведіть приклади її практичного застосування для еколога.
64. Опишіть користь від застосування платформи «Екозагроза».
65. Який орган влади здійснює державний контроль у сфері онпс? Обґрунтуйте свою думку посиланням на статті закону/постанови/розпорядження.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 76 з 86	

66. Основні функції Держекоінспекції з точки зору екологічного права.
67. Основні функції екопрокуратури з точки зору екологічного права.
68. Дайте визначенні права природокористування з точки зору екологічного права.
69. Класифікація права природокористування за видами природних об'єктів.
70. Класифікація права природокористування за суб'єктами права.
71. Опишіть відособлене право природокористування.
72. Опишіть спільне право природокористування.
73. Дайте визначення та наведіть приклади права спеціального природокористування.
74. Дайте визначення та наведіть приклади права загального природокористування.
75. Опишіть основні принципи права природокористування.
76. Дайте визначення та наведіть приклади об'єктів права природокористування.
77. Які основні риси притаманні природним об'єктам загального користування?
78. Дайте визначення та наведіть приклади суб'єктів права природокористування.
79. Опишіть загальні права природокористувачів.
80. Опишіть спеціальні права природокористувачів.
81. Опишіть загальні обов'язки природокористувачів.
82. Опишіть спеціальні обов'язки природокористувачів.
83. Опишіть права орендаря природних ресурсів.
84. Опишіть права орендодавця природних ресурсів.
85. Опишіть обов'язки орендаря природних ресурсів.
86. Опишіть обов'язки орендодавця природних ресурсів.
87. Дайте визначення екологічної безпеки з точки зору екологічного права (з посиланням на статтю нормативно-правового акту).
88. Яким нормативно-розпорядчим документом визначаються основні державні вимоги з екологічної безпеки? В яких напрямках розвитку?
89. Дайте визначення права екологічної безпеки.
90. Опишіть об'єкти екологічної безпеки.
91. Опишіть суб'єкти екологічної безпеки.
92. Надайте класифікацію екологічної безпеки за видами екологічних загроз.
93. Надайте класифікацію екологічної безпеки за територіальною ознакою.
94. Опишіть принципи міжнародної екологічної безпеки.
95. Опишіть принципи національної екологічної безпеки.
96. Опишіть правові засади національної екологічної безпеки.
97. Дайте визначення та наведіть приклади відповідальності за екологічні правопорушення.
98. Визначення та приклади проспективної відповідальності за екологічні правопорушення.
99. Визначення та приклади ретроспективної відповідальності за екологічні правопорушення.
100. За які правопорушення можлива дисциплінарна відповідальність? Види дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення.
101. За які правопорушення можлива адміністративна відповідальність? Види адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення.
102. За які правопорушення можлива кримінальна відповідальність? Види кримінальної відповідальності за екологічні правопорушення.
103. Опишіть переваги застосування судової практики при розгляді справ про екологічні правопорушення.
104. Опишіть шляхи вирішення екологічних спорів.
105. Переваги та недоліки досудового врегулювання екологічних спорів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 77 з 86	

Модуль №2. Правове регулювання використання, відтворення та охорони природних ресурсів

1. З якою метою здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони атмосферного повітря? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
2. Які органи державної влади здійснюють державне управління в галузі охорони атмосферного повітря? За якими напрямками? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
3. Охарактеризуйте види користування атмосферним повітрям з посиланням на статті законодавчих актів.
4. Опишіть якими нормативами потрібно керуватись в галузі охорони атмосферного повітря. Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
5. Що включає в себе охорона атмосферного повітря згідно вимог природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
6. Наведіть класифікацію та опис заходів, спрямованих на попередження забруднення та відновлення стану атмосферного повітря. Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
7. Надайте перелік ратифікованих Україною міжнародних природоохоронних актів в галузі охорони атмосферного повітря та опишіть основні завдання цих актів.
8. Наведіть приклади (по одному на кожен вид відповідальності) за що може бути накладена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність при порушенні законодавства України в галузі охорони атмосферного повітря, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
9. З якою метою (яке завдання?) здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони вод? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
10. Опишіть якими нормативами потрібно керуватись в галузі охорони вод. Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
11. Які складові містить Водний фонд України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
12. Хто є власником вод України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
13. Надайте характеристику первинних водокористувачів. Опишіть їх права та обов'язки. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
14. Надайте характеристику вторинних водокористувачів. Опишіть їх права та обов'язки. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
15. В чому полягає відмінність прав спеціального та загального водокористування? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
16. Що включає в себе охорона вод згідно вимог природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
17. Наведіть приклади (по одному на кожен вид відповідальності) за що може бути накладена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність при порушенні законодавства України в галузі охорони вод, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
18. З якою метою здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони тваринного світу? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
			Стор. 78 з 86

19. Які об'єкти тваринного світу охороняються природоохоронним законодавством? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
20. Яких вимог та принципів необхідно дотримуватись при охороні, використанні та відтворенні тваринного світу? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
21. Надайте перелік ратифікованих Україною міжнародних природоохоронних актів в галузі охорони тваринного світу та опишіть основні завдання цих актів.
22. Наведіть приклади (по одному на кожен вид відповідальності) за що може бути накладена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність при порушенні законодавства України в галузі охорони тваринного світу, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
23. В чому полягає відмінність прав спеціального та загального використання об'єктів тваринного світу? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
24. Якими шляхами забезпечується охорона тваринного світу? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
25. опишіть завдання Державного кадастру тваринного світу. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
26. опишіть завдання Червоної книги України. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
27. Дайте визначення природно-заповідного фонду України. Яке його основне призначення? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
28. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
29. Яка діяльність забороняється на землях природно-заповідного фонду України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
30. опишіть основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
31. Надайте перелік ратифікованих Україною міжнародних природоохоронних актів в галузі охорони рослинного світу та опишіть основні завдання цих актів.
32. Наведіть приклади (по одному на кожен вид відповідальності) за що може бути накладена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність при порушенні законодавства України в галузі охорони рослинного світу, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
33. опишіть відмінності між пралісами та природніми лісовими екосистемами. Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
34. В чому полягає правова особливість використання самозалісених ділянок? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
35. Які складові входять до лісового фонду України? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
36. Що є лісовими ресурсами згідно природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
37. опишіть різницю між постійним та тимчасовим користуванням лісами. Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
38. опишіть шляхи державне регулювання та управління у сфері лісових відносин. Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
39. Поділ лісів за екологічним і соціально-економічним значенням. Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
			Стор. 79 з 86

40. Опишіть завдання Державного лісового кадастру. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
41. Яка мета відтворення лісів? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
42. Наведіть приклади (по одному на кожен вид відповідальності) за що може бути накладена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність при порушенні лісового законодавства, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
43. Опишіть завдання Зеленої книги України. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
44. З якою метою здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони земель? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
45. В чому полягають правові особливості користування землями енергетики? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
46. Опишіть на чому базуються принципи земельного законодавства, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
47. Які бувають категорії земель України за цільовим призначенням? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
48. Яка діяльність дозволена на землях природно-заповідного фонду? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
49. Яка діяльність дозволена на землях водного фонду? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
50. Опишіть поняття «право власності на землю». Які суб'єкти права мають право власності на землю? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
51. Опишіть зміст «права земельного сервітуту». Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
52. В чому основне призначення зони санітарної охорони? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
53. В чому основне призначення охоронної зони? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
54. В чому основне призначення санітарно-захисної зони? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
55. Опишіть зміст охорони земель. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
56. Опишіть суть рекультивації земель з точки зору природоохоронного права. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
57. Опишіть завдання Державного земельного кадастру. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
58. Опишіть поняття та завдання бонітування земель. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
59. Наведіть приклади (по одному на кожен вид відповідальності) за що може бути накладена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність при порушенні земельного законодавства, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
60. З якою метою (завданнями) здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони надр? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
61. Які суб'єкти права можуть бути власниками надр? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 80 з 86	

62. Які складові містить Державний фонд надр? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
63. В чому полягає основне завдання Єдиної державної електронної геоінформаційної системи користування надрами? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
64. Які складові містить Єдина державна електронна геоінформаційна система користування надрами? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
65. Які існують види користування надрами? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
66. В чому полягає суть та призначення «розподілу продукції» згідно правового регулювання використання надр? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
67. Наведіть приклади (по одному на кожен вид відповідальності) за що може бути накладена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність при порушенні правового режиму використання надр, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екології

 Дудар Т.В.

«10» 12 2023 р.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ
з дисципліни «Природоохоронне законодавство»

Освітньо-професійна програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Галузь знань: 10 «Природничі науки»
Спеціальність: 101 «Екологія»

Укладачі: Якименко Г.М., к.б.н.,
доцент кафедри екології
Сасенко Т.В., д.т.н., проф.,
професор кафедри екології

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 82 з 86	

1. Дайте визначення екологічного права з юридичної, суспільної та природоохоронної точки зору.
2. Опишіть сфери суспільних правовідносин в контексті екологічного права.
3. Що є предметом екологічного права? Наведіть декілька прикладів предметів екологічного права.
4. Дайте визначення та перелік основних типів екологічних правовідносин.
5. Дайте визначення суб'єктів екологічного права. Наведіть декілька прикладів суб'єктів екологічного права.
6. Дайте визначення об'єктів екологічного права. Наведіть декілька прикладів об'єктів екологічного права.
7. Опишіть основні ознаки об'єктів екологічного права.
8. Опишіть принципи екологічного права.
9. Опишіть принцип правового забезпечення екологічної безпеки.
10. Опишіть принцип правового закріплення приналежності природних ресурсів.
11. Дайте визначення системи екологічного права, опишіть її аспекти.
12. Опишіть загальну частину екологічного права.
13. Опишіть особливу частину екологічного права.
14. Дайте визначення джерел екологічного права.
15. Дайте визначення законодавчих та нормативних правових актів.
16. Опишіть участь України в системі міжнародної природоохоронної співпраці з точки зору екологічного права.
17. Дайте визначення методу правового регулювання суспільних відносин.
18. Дайте визначення методу правового регулювання екологічних відносин.
19. Опишіть поняття екологічна правоздатність.
20. Опишіть поняття екологічна правосуб'єктивність.
21. Дайте визначення еколого-правового статусу людини.
22. Елементи статусу громадянина в екологічних правовідносинах.
23. Який нормативний документ є «екологічною конституцією» України? Які основні положення він містить?
24. Дайте нормативне визначення екологічної політики з правової точки зору.
25. Опишіть суть активної екологічної політики.
26. Опишіть суть пасивної екологічної політики.
27. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 1990-2000 рр.
28. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 2000-2010 рр.
29. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 2010-2020 рр.
30. Опишіть ключові кроки реформ екологічного права у 2014-2023 рр.
31. Зазначте підстави впровадження закону України «Про оцінку впливу на довкілля».
32. Зазначте підстави впровадження закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».
33. Дайте визначення екологічних стандартів та екологічних лімітів з точки зору екологічного права, наведіть правове джерело визначення.
34. Дайте визначення екологічних нормативів з точки зору екологічного права, наведіть правове джерело визначення.
35. Яким чином забезпечується державний моніторинг довкілля? Обґрунтуйте свою думку посиланням на статті закону/постанови/розпорядження.
36. Якими нормативно-правовими актами регулюється екологічна стандартизація? (з посиланням на статті цих актів)
37. Які екологічні стандарти (класифікація) використовуються в Україні?
38. Що таке технічні регламенти з точки зору екологічної стандартизації?

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 83 з 86	

39. Що собою представляє екологічна платформа «Екосистема»? Наведіть приклади її практичного застосування для еколога.
40. Основні функції Держекоінспекції з точки зору екологічного права.
41. Основні функції екопрокуратури з точки зору екологічного права.
42. Дайте визначенні права природокористування з точки зору екологічного права.
43. Класифікація права природокористування за видами природних об'єктів.
44. Класифікація права природокористування за суб'єктами права.
45. Опишіть відособлене право природокористування.
46. Опишіть спільне право природокористування.
47. Дайте визначення та наведіть приклади об'єктів права природокористування.
48. Які основні риси притаманні природним об'єктам загального користування?
49. Дайте визначення та наведіть приклади суб'єктів права природокористування.
50. Опишіть загальні права природокористувачів.
51. Опишіть спеціальні права природокористувачів.
52. Опишіть загальні обов'язки природокористувачів.
53. Опишіть спеціальні обов'язки природокористувачів.
54. Опишіть права орендаря природних ресурсів.
55. Опишіть права орендодавця природних ресурсів.
56. Опишіть обов'язки орендаря природних ресурсів.
57. Опишіть обов'язки орендодавця природних ресурсів.
58. Дайте визначення екологічної безпеки з точки зору екологічного права (з посиланням на статтю нормативно-правового акту).
59. Яким нормативно-розпорядчим документом визначаються основні державні вимоги з екологічної безпеки? В яких напрямках розвитку?
60. Дайте визначення права екологічної безпеки.
61. Опишіть об'єкти екологічної безпеки.
62. Опишіть суб'єкти екологічної безпеки.
63. Опишіть принципи міжнародної екологічної безпеки.
64. Опишіть принципи національної екологічної безпеки.
65. Дайте визначення та наведіть приклади відповідальності за екологічні правопорушення.
66. Визначення та приклади проспективної відповідальності за екологічні правопорушення.
67. Визначення та приклади ретроспективної відповідальності за екологічні правопорушення.
68. За які правопорушення можлива дисциплінарна відповідальність? Види дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення..
69. За які правопорушення можлива адміністративна відповідальність? Види адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення
70. За які правопорушення можлива кримінальна відповідальність? Види кримінальної відповідальності за екологічні правопорушення.
71. З якою метою здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони атмосферного повітря? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
72. Які органи державної влади здійснюють державне управління в галузі охорони атмосферного повітря? За якими напрямками? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
73. Охарактеризуйте види користування атмосферним повітрям з посиланням на статті законодавчих актів.
74. Що включає в себе охорона атмосферного повітря згідно вимог природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
			Стор. 84 з 86

75. Наведіть класифікацію та опис заходів, спрямованих на попередження забруднення та відновлення стану атмосферного повітря. Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
76. З якою метою (яке завдання?) здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони вод? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
77. Опишіть якими нормативами потрібно керуватись в галузі охорони вод. Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
78. Які складові містить Водний фонд України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
79. Хто є власником вод України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
80. Надайте характеристику первинних водокористувачів. Опишіть їх права та обов'язки. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
81. Надайте характеристику вторинних водокористувачів. Опишіть їх права та обов'язки. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
82. Що включає в себе охорона вод згідно вимог природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
83. З якою метою здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони тваринного світу? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
84. Які об'єкти тваринного світу охороняються природоохоронним законодавством? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
85. Яких вимог та принципів необхідно дотримуватись при охороні, використанні та відтворенні тваринного світу? Обґрунтуйте Вашу думку посиланнями на статті законодавчих актів.
86. Якими шляхами забезпечується охорона тваринного світу? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
87. Опишіть завдання Державного кадастру тваринного світу. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
88. Опишіть завдання Червоної книги України. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
89. Дайте визначення природно-заповідного фонду України. Яке його основне призначення? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
90. Яка діяльність забороняється на землях природно-заповідного фонду України? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
91. Опишіть відмінності між пралісами та природними лісовими екосистемами. Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
92. В чому полягає правова особливість використання самозалісених ділянок? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
93. Які складові входять до лісового фонду України? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
94. Що є лісовими ресурсами згідно природоохоронного законодавства? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
95. Опишіть різницю між постійним та тимчасовим користуванням лісами. Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
96. Опишіть шляхи державне регулювання та управління у сфері лісових відносин. Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 85 з 86	

97. Опишіть завдання Державного лісового кадастру. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
98. Опишіть завдання Зеленої книги України. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
99. В чому полягають правові особливості користування землями енергетики? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
100. Опишіть на чому базуються принципи земельного законодавства, обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
101. Опишіть поняття «право власності на землю». Які суб'єкти права мають право власності на землю? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
102. Опишіть зміст «права земельного сервітуту». Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
103. В чому основне призначення зони санітарної охорони? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
104. В чому основне призначення охоронної зони? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
105. В чому основне призначення санітарно-захисної зони? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
106. Опишіть зміст охорони земель. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
107. Опишіть завдання Державного земельного кадастру. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
108. Опишіть поняття та завдання бонітування земель. Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
109. З якою метою (завданнями) здійснюється правове регулювання відносин у галузі охорони надр? Наведіть посилання на статті законодавчого(их) акту(ів) для обґрунтування Вашої думки.
110. Які суб'єкти права можуть бути власниками надр? Обґрунтуйте свою думку посиланнями на статті законодавчих актів.
111. Які складові містить Державний фонд надр? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
112. В чому полягає основне завдання Єдиної державної електронної геоінформаційної системи користування надрами? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
113. Які складові містить Єдина державна електронна геоінформаційна система користування надрами? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.
114. В чому полягає суть та призначення «розподілу продукції» згідно правового регулювання використання надр? Обґрунтуйте Вашу відповідь посиланнями на статті законодавчих актів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 10.02.03-01-2023
		Стор. 86 з 86	

(Ф 03.02 – 01)

АРКУШ ПОШИРЕННЯ ДОКУМЕНТА

№ прим.	Куди передано (підрозділ)	Дата видачі	П.І.Б. отримувача	Підпис отримувача	Примітки

(Ф 03.02 – 02)

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКУМЕНТОМ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Підпис ознайомленої особи	Дата ознайомлення	Примітки

(Ф 03.02 – 04)

АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЇ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Дата ревізії	Підпис	Висновок щодо адекватності

(Ф 03.02 – 03)

АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН

№ зміни	№ листа (сторінки)				Підпис особи, яка внесла зміну	Дата внесення зміни	Дата введення зміни
	Зміненого	Заміненого	Нового	Анульованого			

(Ф 03.02 – 32)

УЗГОДЖЕННЯ ЗМІН

	Підпис	Ініціали, прізвище	Посада	Дата
Розробник				
Узгоджено				
Узгоджено				
Узгоджено				